
Niels Ebbesen

Skuespil i 5 Akter

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Niels Ebbesen	4
Skuespil i 5 Akter	4
Metadata om værket	4
Titel	6
1. Akt: I.	6
2. Akt: II.	18
3. Akt: III.	26
4. Akt: IV.	37
5. Akt: V.	41

Niels Ebbesen

Skuespil i 5 Akter

Kilde Munk, Kaj. 1942. *Niels Ebbesen: Skuespil i 5 Akter*, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Indledning

Dette folkelige skuespil er et af Munks allermest kendte, og under Besættelsen blev *Niels Ebbesen* ligefrem symbol på den danske modstandskamp. Dets oprindelige version er fra juni 1940, altså blot få måneder efter at Tyskland havde besat Danmark. Dengang hed skuespillet *Se, det lysner*, og allerede fra efteråret 1940 rejste Munk rundt omkring i landet og læste op af sit manuskript, mens han stadig arbejdede på at forbedre det. Det blev til yderligere et par omskrivninger, inden det endelig lå færdig til den planlagte udgivelse på selve toårsdagen for Besættelsen d. 9. april 1942. Det kan oplyses, at der i Kaj Munk Forskningscentrets arkiv findes 3 gennemskrevne versioner og to udkast til 1. akt af en fjerde, hvor Munks arbejde frem mod den endelige form kan nærstudies.

Skuespillet omhandler Danmarks befrielse fra den holstenske Grev Gerhard ved Niels Ebbesens heltedåd i Randers 1. eller 2. april 1340, men der var dog ingen tvivl om, at den tyske besættelsesmagt ikke ville tolerere denne åbenlyse kritik og indirekte opfordring til aktiv modstand. Derfor udsendte de danske boghandlere på forhånd bogen til deres faste abonnenter og lod den sælge i butikken uden foromtale allerede fra d. 8. april 1942, hvilket betød, at skønt bogen øjeblikkelig blev beslaglagt på den officielle udgivelsesdag, så var der allerede en hel del eksemplarer af *Niels Ebbesen* i omløb – og disse fik nærmest kultstatus. Skuespillet fik urpremiere på Svenska dramatikers studio d. 14. september 1943, og først efter Befrielsen opførtes *Niels Ebbesen* på dansk grund, på Det kgl. Teater d. 1. september 1945.

Niels Ebbesen kan ses som en fortsættelse af Munks nationalhistoriske interesse fra ungdomstiden (*Kristoffer*, 1918), som blev genoptaget med *Diktatorinden* (1937), *Atterdag* (1940) og *Kongen* (1941). Der foreligger et klart motivisk slægtskab mellem *Niels Ebbesen* og *Atterdag/Kristoffer* (*Atterdag* er en reduceret udgave af *Kristoffer*), som handler om Valdemar Atterdag

(Valdemar 4.), der samlede og genrejste Danmark efter sin faders pantsættelse af landet til de holstenske grever. Den historiske figur Niels Ebbesen optræder i både den lange og den korte version.

Sproget og stilen er forholdsvis alvorlig og lavmælt sammenlignet med andre af Munks skuespil. Dog skaber den farverige og skiftevis fabulerende og veltalende karakter Fader Lorents afveksling, sådan at teksten alligevel ikke bliver tung. Et af Munks forlæg har været den kendte folkevise om Niels Ebbesen, der foreligger i flere versioner, og det kan ikke nægtes, at noget af folkevisens atmosfære har sat sit præg på skuespillet. Munk har endvidere bestræbt sig på at skabe en idyllisk og folkelig stemning i de første akter, bl.a. med flere indlagte sange og muntre dialoger, for derefter at mørkne tonen og stemningen langsomt, fordi fjenden er ankommet. Efter kulminationen i 4. akt vender lyset dog atter tilbage.

I virkeligheden skulle der dog gå mere end tre år, inden Befrielsen kom, og Munk kom ikke selv til at opleve lysets tilbagevenden, som han så inderligt havde ønsket for Danmark.

Niels Ebbesen

Skuespil i 5 Akter

Til vort unge Mandskab af 9. April.

¹”Til Hans Brix

2

Med nænsom Haand, med myndig Haand
 du sansed Sprogets Klædebon
^aom Folkevisens^bfjerne Aand,
 og se, i Danmarks Vænge
 vi saa den ung og frigjort staa,
 og vore Hjerter maatte slaa
 saa varmt som ikke længe.
 Men Skjalden,^cvakt af din Bedrift,
 sprang op og skrev paa Væg den Skrift,
 der er som Slag paa Strengene.”

^a*Klædebon*: ”Klædningsstykke” eller ”klædedragt”. [ODS]

^b*Folkevisens*: ”Folkeviser” (Volkslied) er en genrebetegnelse, der blev yndet i den tidlige romantik, hvor man anså den folkeligt overleverede visetradition som udtryk for en fælles folkesjæl. Folkevisen kan defineres ved ikke at have nogen forfatter eller en oprindelig tekstform, hvorfor den ofte findes i forskellige versioner, der er opstået som følge af dens mundtlige overlevering. Sandsynligvis kom folkevisen fra Frankrig til Danmark i 1200-tallet, men blev først i perioden 1550-1700 nedskrevet (som regel i adelsdamers poesibøger). Folkevisen er episk (dvs. at den indeholder en fortælling med en kronologisk fremadskridende handling) og lyrisk (strofer med rimede verslinier og omkvæd). Folkevisen kan inddeles i flere undergenrer fx. Ridderviser, trylleviser og historiske viser som fx den om ”Niels Ebbesen”. [DSD]

^c*Skjalden*: Oldnordisk ord, som oprindeligt betegnede en digter i det gamle Norden (især om norske og islandske digtere), der for en tid var knyttet til en fyrste eller anden stormand og digtede kvad om ham og hans bedrifter. I løbet af 1700-1800-tallet udbredtes ordets betydning i poetisk, højtidelig henseende og brugtes om digtere, der har stor naturbegavelse, originalitet, umiddelbarhed, og hvis digteriske evne kan vække og tale til folket bl.a. med emner hentet fra Nordens fortid. [ODS]

3

1. Akt: I.

¹*vort unge Mandskab af 9. April*: Den 9. april 1940 kl. 04.15 indledtes Operation Weserübung, kodenavnet for det tyske angreb på Danmark og Norge. De tyske tropper, der besatte Danmark, bestod af ca. 40.000 mand, og en egentlig modstand fandt kun sted i Sønderjylland foruden kortvarigt skyderi ved Amalienborg mellem tyske soldater og garden. I Sønderjylland blev 16 danskere dræbt og 23 såret. Kl. 06.00 kapitulerede Danmark, men pga. kommunikationsproblemer modtog de sønderjyske soldater først ordren et par timer senere. Det er til disse soldater fra Sønderjylland, Munk dedikerer sit værk. [DSD]

²*Hans Brix*: Hans Nicolaus Brix (1870-1961) var professor ved Københavns Universitet 1924-1941. Han har skrevet adskillige bøger om litteratur bl.a. om folkeviserne, hvilket kraftigt inspirerede Munk og vel er hovedgrunden til hyldestdigtet. Brix var desuden en flittig litteratur- og teateranmelder og arbejdede også som censor ved Det kgl. Teater. Brix var den første, der anbefalede Munks dramatik på Det kongelige Teater (”En Idealist”), hvilket blev startskuddet til et livsvarigt venskab og samarbejde. [DSD]

³*Slag på Strengene*: Betyder egentlig blot at spille på harpe, men udtrykket bruges her i overført betydning og betegner en digters virksomhed eller kunst. [ODS]

Engen ud for Nørreris.⁴ Det aftner.⁵ Ruth er ved at skylle Tøj i Aaen. Etsteds fra Engen høres Latter og Raab af Børn: Jamen den Rende skal dybes. Jo, for ellers samler Vandet sig der. Ja og saa bliver der bare surt der i Stedet for.

(1) Ruth: (*skyller og nynner*)

Alle travle Bølger,
alle raske Vinde,
løb med mine Tanker
bær dem bort og find ham
slaa en Kreds omkring ham
lad ham ikke slippe
førend I har bragt ham
tilbage til mig.

(2) Niels Bugge: (*rider over Vadestedet*) Goddag, Ruth. Farvel, Ruth.

(3) Ruth: Niels Bugge!⁶ Er I⁷ ikke rejst?

(4) Niels Bugge: Uden at sige Farvel til Jer?

(5) Ruth: Far sagde, I var taget af Sted i Morges.

(6) Niels Bugge: Det var jeg ogsaa. Jer Far blev Uvenner med mig.

(7) Ruth: Bild mig ikke det ind! Det ligger ikke til Far at blive Uvenner med Folk.

(8) Niels Bugge: Ja ja, saa blev jeg Uvenner med ham da.

(9) Ruth: Og nu kommer I for at gøre det godt igen?

(10) Niels Bugge: Jeg kommer ikke for at gøre noget godt igen. Niels Ebbesen⁸ og jeg tales ikke ved, inden han ser som jeg paa visse Ting. Naa, men det skal vi to ikke

⁴*Nørreris*: Stednavnet "Nørreris" er det samme som "Norring Riis", der menes at være Niels Ebbesens gård. Gården skal have ligget i Foldby Sogn i Sabro Herred ca. 15 km. nordvest for Århus, men der er en vis usikkerhed om præcist hvor. I Foldby sogn ligger "Nørreris Voldsted" i det nordlige skovbryn af Nørreris skov. Stedet er ifølge overleveringen resterne af Niels Ebbesens gård og blev udgravet i 1870, hvor man fandt en kampestensgrundmur bygget med mørtel, som muligvis er resterne af et tårn, bygget tidligt i middelalderen. I sognet har der desuden tidligere ligget en hovedgård, Norringgård, men den blev nedbrudt i 1762. [DSD & DF]

⁵*aftner*: Det bliver aften.

⁶*Niels Bugge*: Niels Bugge (1332-1358) var en fremtrædende mand med stor godsrigdom bl.a. godserne Hald, Spøttrup og Nørre Vosborg (fødested). Fra 1343 blev han én af Valdemar Atterdags nærmeste medarbejdere (fik muligvis ridderslaget ved Kristi grav i Jerusalem, da han i 1347 ledsagede sin konge dertil). Han var i en periode, antagelig fra 1353, slotskommandant på Riberhus, Vardehus og Skodborghus, hvilket vil sige, at han administrerede hele Vestjylland fra Kongeåen og op til Limfjorden. Men samarbejdet med Valdemar Atterdag var langtfra gnidningsløst. Da den jyske adel gjorde oprør mod kongen, både i perioden 1351-53 og 1357-59, var han en af lederne, hvilket sandsynligvis kostede ham livet. [DSD]

⁷*I*: I skuespillet bruges i vid udstrækning den formelle tiltaleform, pluralis majestatis: "I", "Jer", "Eder" osv. I middelalderen og frem til slutningen af 1700-tallet var "I" og "Eder" en almindelig tiltaleform. [ODS & DSD]

⁸*Niels Ebbesen*: Megen faktisk viden om Niels Ebbesen kan ikke opdrives, og de oplysninger, som kan findes, stammer fra et enkelt værk: "Jyske Krønike" (ca. 1342-1350). Heraf fremgår, at en jysk væbner med navnet Niels Ebbesen den 1. april 1340 ved aftenstide sneg sig ind til Randers med 47 mænd og slog Gerhard 3. af Holsten (1292-1340) ihjel i hans kammer. Niels Ebbesen slap fra snigmordet ved at flygte over Randers Bro, men allerede senere samme år omkom Niels Ebbesen i et større slag mod en holstensk hær ved Skanderborg. Episoden i Randers er siden via folkevisetraditionen i 1500-tallet blevet gjort til heltegerning, og den jyske væbner selv er blevet en myteomspunden, dansk nationalhelt, som mange andre forfattere op gennem tiden har brugt

snakke om. Jeg rider nu hjem til Hald. Det er en sur og træls Tid, der ligger foran mig. Det vilde gøre den mindre sur og træls, hvis jeg turde regne med, at det bare var din Far, jeg her var Uvenner med.

(11) Ruth: Jeg ved ikke — hvad mener I? — aah, nu tabte jeg Mors Trøje i Aaen. Nu faar jeg Skænd⁹af Mor. Det var jeres Skyld.

(12) Niels Bugge: Ruth, der var en Ting, jeg vilde bede dig om at forære mig til at rejse hjem med, for hvis det skulde trække ud, inden vi ses igen.

(13) Ruth: Hvad er det for en Ting?

(14) Niels Bugge: Jeg skal nok være god ved den. Den skal være hos mig altid. Naar jeg rider ud, skal den følges med mig, og naar jeg sover om Natten, skal den ligge hos mig paa Hovedpuden. Vil du ikke nok?

(15) Ruth: Jo, hvis det er noget, jeg kan undvære, saa -

(16) Niels Bugge: Det er noget, du kan undvære. Kan du ikke selv regne ud, hvad det er?

(17) Ruth: Næ, hvor skulde jeg?

(18) Niels Bugge: Det er et Kys.

(19) Ruth: Jamen — nej — jeg har ingen Kys med mig ned til Aaen. Det tænkte jeg ikke, jeg fik Brug for her.

(20) Niels Bugge: Det vil give mig det, jeg har allermindst af og nu faar haardest Brug for: Taalmodighed. Faar jeg det saa?

(21) Ruth: Jeg — jeg plejer ikke at give Kys til nogen, jeg ikke holder af.

(22) Niels Bugge: Vil det sige, at...

(23) Ruth: Ja, det vil ikke. Aah, I forstaar ikke... jeg mente bare... nej, det mente jeg ikke... for I er saa dum, Niels Bugge, bare saa dum. (*Løber ud.*)

(24) Niels Bugge: (*staar og ser efter hende*)

(25) Ruth: (*dukker frem igen. Rasende*) Men I kan faa det en anden Gang. (*Forsvinder.*)

(26) Niels Bugge: Pokkers ogsaa! de oplærer En i Krigskunst. Men Kærlighedens Kunst skal man selv finde ud af. Og saa er den meget sværere. (*Opdager Niels Ebbesen. Springer hastigt paa Hesten. Forsvinder bag Bakken.*)

(27) Niels Ebbesen: (*gaar hen til Aabrinken og begynder fløjtende at snedkerere paa noget der*)

(28) Ebbe: (*kommer frem til ham*) Far, maa jeg laane din Spade, du?

(29) Niels Ebbesen: Ja, du maa da.

som litterært materiale fx. Christian Levin Sander, N.F.S. Grundtvig og M.H. Rosenørn, sidstnævntes bog fra 1872 "Greve Gert af Holsten og Niels Ebbesen af Nørre-Is" lånte Kaj Munk faktisk på Københavns Universitetsbibliotek d. 20.10.1919. [KMF & NOM & DSD]

⁹Skænd: Betegner en alvorlig, skarp irettesættelse - sagt på nyere dansk: "skældud". [ODS]

- (30) Ebbe: Ved du, hvad vi har? Og de smaa har hjulpet til og været saa dygtige.
- (31) Niels Ebbesen: Jeg har nok lagt Mærke til jer. I har afvandet det lille Sig¹⁰i Øster.¹¹
(*Ruth ind og genoptager sit Arbejde.*)
- (32) Ebbe: Naa-aa! det er slet ikke saa lille endda.
- (33) Niels Ebbesen: Nej uha. Stort nok for smaa Folk.
- (34) Ebbe: Maa vi faa lidt Korn at saa i det, hvis vi ogsaa faar gravet det?
- (35) Niels Ebbesen: Ja, I maa da. Jeg kan jo kun være tilpas med, at I udvider Bedriften.
- (36) Ebbe: Har I hørt! Vi maatte! (*Ud. Der bliver Jubel hos de smaa.*)
- (37) Fru Gertrud: (*ind*) Det tager dig dog en evig Tid at skylle i Dag. Lad mig. Du kan hente Tørresnoren.
- (38) Ruth: Ja, Mor. (*Ud.*)
- (39) Niels Ebbesen: Er det nødvendigt, Gertrud, at du arbejder saa haardt?
- (40) Fru Gertrud: Synes du, Tiderne er til at holde en Pige mer?
- (41) Niels Ebbesen: Hvis det er rigtigt, det, jeg forestiller mig om dig, skal du passe lidt paa dig selv. Tiderne er i hvert Fald ikke til, at vi skal have en ny Kone paa Gaarden. Vel, Mor?
- (42) Fru Gertrud: Hvad er det, du har spildt en Eftermiddag midt i Høsten paa? Vil du til at lege med Dukker?
- (43) Niels Ebbesen: Ja, jeg vil saamænd. Jeg vil lege med Dukker. Synes du ikke, de er pæne? Nej, jeg skal ærlig fortælle dig, hvad de er til. Igen i Dag, ved højlys Dag, er Ulven brudt ind i Fennen¹²og har slagtet et Par Faar.
- (44) Fru Gertrud: Jamen Hunden da?
- (45) Niels Ebbesen: Ja, den er for lidt bevendt. Den logrer for Ulvene, og naar de er rendt, saa æder den Resterne af deres Maaltid.
- (46) Fru Gertrud: Den Køter! Saa har du slaaet den ned.
- (47) Niels Ebbesen: Aah Herregud, den er saadan et skikkeligt Dyr og vil jo dog ogsaa gerne leve.
- (48) Fru Gertrud: Naa.
- (49) Niels Ebbesen: Men nu laver jeg disse Skræmsler — —.
- (50) Fru Gertrud: Og dem tror du, Ulvene frygter for. De vil more sig over dem, siger jeg dig. Hvorfor kommanderer du ikke Folkene ud og skyder de Ulve i Stedet for at — underholde dem? Men de er vel ogsaa saadan pæne Dyr og vil gerne leve. —

¹⁰*Sig*: Betegner en mindre lavning i terrænet, der i fugtige perioder er fyldt med vand, og hvor jorden derfor bliver sur, hvilket betyder, at kornet ikke kan gro. [ODS]

¹¹*Øster*: Substantivering af "øster", beslægtet med det latinske "Aurora" (morgenrøde). [ODS]

¹²*Fennen*: Betegner et indgrøftet stykke marskland, men bruges oftest, som her, i videre betydning om en indhegnet græsmark til løsgaaende dyr. [ODS]

Det varede dog en evig Tid med den Snor, Ruth. Nu kan du selv faa Lov til at hænge Tøjet op. Kom saa, lille Børn dernede, I skal hjem og vaskes og i Seng.

(51) Ruth: (*snøfter lidt. Søger at binde Snoren, kan daarligt naa*)

(52) Niels Ebbesen: Er Fars store Pige for lille? (*Hjælper hende.*) Naa, Tøjet skal hænges op til Natten.

(53) Ruth: Ja, saa er det tørt til i Morgen.

(54) Niels Ebbesen: Hvis det ikke vil regne, ja. Himlen er takket og taarnet i Vest og sært besmurt. Det kunde godt give Regn.

(55) Ruth: Det er slemt nok. Saa faar jeg ogsaa Skældud for det i Morgen.

(56) Niels Ebbesen: Naa naa! Jeg skal betro dig noget, Ruth! Det kan være, en lille Bror eller Søster til dig er paa Vej. I den Tid ved du nok, at Kvindfolk kan være lidt saadan ved Siden af sig selv.

(57) Ruth: Saa? Naa saa! Jamen —

(58) Niels Ebbesen: Jamen?

(59) Ruth: Mor har ikke været ved Siden af sig selv de andre Gange.

(60) Niels Ebbesen: Nej, saamænd, nej.

(61) Ruth: Ærlig talt, ved du ikke, hvad der er i Vejen med Mor?

(62) Niels Ebbesen: *Er* der noget i Vejen da? Ved *du* det?

(63) Ruth: Nej, men jeg troede, du vidste det. Jeg synes, det er kommet siden den Dag, da —

(64) Niels Ebbesen: Da hvad?

(65) Ruth: Da Niels Bugge kom her.

(66) Niels Ebbesen: Synes du? Er det det?

(67) Ruth: Far, hvad — hvad vilde han egentlig?

(68) Niels Ebbesen: Han vilde have noget af mig, jeg ikke kan yde ham. — Nej, men det kan ikke have med din Mor at gøre. Det tror jeg ikke. Det kan det ikke. Jeg ved ikke hvad. Men jeg ved, Ruth, at er der kommet noget nu, Mor synes, hun skal bære alene, saa har du og jeg ikke andet at gøre end at lade hende i Fred og være over for hende, som vi plejer, og saa ellers vente paa den Dag, da hun faar Brug for os. Er vi enige i det?

(69) Ruth: Blev du og Niels Bugge meget Uvenner, Far?

(70) Niels Ebbesen: Det unge Blod skal have Lov at bruse. Vi andre har jo set lidt mere af Livet.

(71) Ruth: Saa er du ikke vred paa ham?

(72) Niels Ebbesen: Hvor¹³kan du tro!

¹³Hvor: I betydningen ”hvordan” eller ”hvor(ledes) kan du tro (det)”. [ODS]

- (73) Ruth: Tror du, det varer længe, inden vi ser ham igen? Jeg mener, for Mors Skyld. Mor holder saa meget af ham.
- (74) Niels Ebbesen: Vær du kun rolig! saa snart Høsten er ovre, dukker han op her en Dag igen. Men nu vil jeg ikke hjælpe dig mere; for jeg skal være færdig til Natten med mit.
- (75) Ruth: *(fortsætter med at hænge Tøj op; saa nynner hun, saa traller hun)*
- (76) Niels Ebbesen: Du har arvet din Fars Sangstemme.
- (77) Ruth: Saa er det derfor, jeg aldrig har hørt dig have nogen.
- (78) Niels Ebbesen: Du synger som en Fugl.
- (79) Ruth: Gør jeg? hvad for en Fugl?
- (80) Niels Ebbesen: En Krage.
- (81) Ruth: Fy. Nu er jeg vred paa dig. — Til Gengæld kan de Mænd, du laver, ikke skræmme Ulve. De har jo ingen Hovede.
- (82) Niels Ebbesen: Behøves der Hovede til det?
- (83) Ruth: Lad mig faa Kullet.¹⁴ Saa skal jeg tegne et Ansigt. Men hvad for et? Jo, nu har jeg et godt. Men du maa ikke kigge. Pas dit, saa skal jeg kalde. Synes du virkelig, jeg synger saa daarligt, Far?
- (84) Niels Ebbesen: Aah Snak, dit lille Pjankehoved, du ved jo, jeg bare vil drille dig. Du har ingen stor Stemme, men en pæn.
- (85) Ruth: Og saa er jeg saa hentaget i Sang. Det maa da ogsaa hjælpe. Al Slags Sang. Allermest Fuglenes. Naar de begynder om Foraaret — — ved du egentlig, hvorfor Fuglene synger?
- (86) Niels Ebbesen: Nej.
- (87) Ruth: Skal jeg fortælle dig det?
- (88) Niels Ebbesen: Det kunde aldrig være nogen Skade til.
- (89) Ruth: Det er Hannen, der synger, ved du. Der ligger Hunnen og sveder paa Æggene, og det bliver aldrig til noget, de dumme døde Æg. Saa er det, Hannen giver sig til at synge og bliver ved, og det er der ingen Skal, der kan staa for, den revner, og ud vælter de smaa. Saadan gaar det til! — Og nu er jeg færdig. Tror du ikke nok, de skal blive bange for ham?
- (90) Niels Ebbesen: Hvad Pokker? Hahahaha! skøre Pigebarn! Hahaha! Jamen, du har jo aldrig set ham.
- (91) Ruth: Naa! den Aften, han red forbi — — —
- (92) Niels Ebbesen: Det Glimt! Og saa kan du lave ham efter, saa — ja, jeg skal love, ingen Tyve vover sig ind i mine Fenner mer.
- (93) Ruth: Ss! Der kommer Mor!

¹⁴Kullet: Hermed menes et stykke tilskåret trækul brugt som tegne- og skrivemateriale. [ODS]

- (94) Niels Ebbesen: Hør, Gertrud — —
- (95) Ruth: Nej, nej, det er ikke sikkert, Mor synes om det. Nej, Far, nej!
- (96) Fru Gertrud: Hvad er der? (*Ruth løber ud.*)
- (97) Niels Ebbesen: Er det ikke godt lavet, hvad? Og Barnet har aldrig lært noget!
- (98) Fru Gertrud: (*ser flygtigt paa det*) Hvem er du i Sinde at fæste Udflyttergaarden¹⁵ til?
- (99) Niels Ebbesen: De vil gerne have den, alle 5 Karle. Jeg havde tænkt i Dag at spørge dig til Raads.
- (100) Ruth: (*raaber ned oppe fra Gaarden*) Præsten er derhjemme.
- (101) Niels Ebbesen: Er Fader Lorents? Saa skal jeg komme.
- (102) Fru Gertrud: Det behøves nok ikke. Saa vidt jeg kan se — — men hvad i Alverden —?
- (103) Fader Lorents: (*ind med en So, som han prøver at komme op at ride paa*) Stands, min Hest, prr, holdt, stands i alle Djævles Navn, stands, saa, saa, saa, Fars lille Kælegris, go'e Laskebasse, søde Bævrepatte, stands, du Danmarks hellige Dyr, vort Folks Symbol, al Forædtheds levende Monument, du Frugtbarhedens Inkarnation, evig fungerende Moderskød, Kvindelighedens Triumf, sidder jeg her? hvor er Stigbøjlen henne? hjælp, aah — — nu er jeg ovenpaa, jeg faldt af. Gud Almægtige gjorde et Mirakel, det var en Hest, jeg kom ridende paa, men han omskabte den til et Svin. Alt for at ære mig. Kristus red ind i Jerusalem paa et Asen, saa kan jeg vel komme til Nørreris paa en So.
- (104) Niels Ebbesen: Min Hustru er til Stede, Fader Lorents.
- (105) Lorents: Fru Gertrud, om Forladelse, jeg saa ikke — — jeg beder meget om Forladelse, beder meget om Forladelse, beder meget stærkt om Forladelse, altsaa om Forladelse, ikke sandt? — Naa, ikke! nej! — Mit Ærinde her til Gaarden paa denne velsignede Herrens Dag — — —
- (106) Fru Gertrud: Jert Ærinde, Fader Lorents, er først og fremmest at følge mig ind til et Gæsteværelse med en Seng med frisk Halm.
- (107) Lorents: Om Forladelse, Fru Gertrud, men i Seng her midt paa Natten, hvad skulde jeg egentlig det for?
- (108) Fru Gertrud: Det skal I, for at I kan sove Jer Rus ud. Kom saa! (*Ud.*)
- (109) Lorents: Med al Respekt for Jeres Fru Niels, Hr. Gertrud — jeg gaar ikke i Seng sammen med Hønsene. Saa skal det da være en ganske bestemt Slags Høns. I det mindste skal I give mig en — en — en Ølbimpel¹⁶ med. ”Det var sig Ridder Niels Bugge” ... ved I ... har I hørt, hvad jeg sagde til Buggen, da han vilde stange Grev

¹⁵Udflyttergaarden: En gård beliggende borte fra ejerens hjemsted. [ODS]

¹⁶Ølbimpel: En bimpel er en lille tønne eller trædunk af ubestemt størrelse især til drikkevarer. [ODS]

Gerhard¹⁷ (Gud velsigne *ham* evigt i Helvede!)? ”Krig!” sagde jeg, ”javel, Bugge, den er jeg med paa. En meget praktisk Ting. Byerne bliver brændt af, saa bygger vi nogen ny. Folk bliver slaaet ihjel, saa laver vi nogen ny. I leverer Tømmer til Byerne, og jeg skal — hahahahaha.” Men Buggen, han ikke saa meget som skilte sin smalle Mund.

- (110) Niels Ebbesen: Maa jeg være fri for mere Fuldemandssnak.
- (111) Lorents: Jamen jeg ser paa Greven som I. Han er en dygtig Mand, han ved, hvad han vil. Det er ikke alle, man kan sige det om. Og han gennemfører det. Det er bestemt en Mand for os. At han saa ligner den Skinbarlige¹⁸ bagi i Ansigtet ...
- (112) En mand: (*er traadt ind bag dem*) Hvem er det, Han taler om?
- (113) Lorents: (*snurrer rundt, tager sig til Struben*) Hvem vi talte om? det var nærmest om ingen. Ikke sandt, Hr. Niels? vi saa paa Udsigten. Saadan en smuk Aften. Jeg fortalte en Historie om Fanden i en Nød, der kom ind i en Smedie — kender I den?
- (114) Manden: Selvom jeg ikke gjorde, vilde jeg ikke høre den af Jer.
- (115) Lorents: Det var ikke Greven, vi talte om — hvis I da er Grevens Mand. Jeg har intet imod Greven. Jeg er en gejstlig Mand. Om dette her er Danmark eller Holsten, hvad rager det mig — jeg hører til i Guds Rige.
- (116) Manden: Jeg skal klage til Biskoppen¹⁹ over Jer.
- (117) Lorents: Go’e Herre, er I Grevens Ven — Greven er en Mand, jeg har Agtelse for. Jeg har haft den Lykke at prædike for ham engang...
- (118) Niels Ebbesen: Den Seng, som min Kone talte om...
- (119) Lorents: Ja, den trænger jeg til. Det er rigtig nok. Jeg byder mine Herrer en god Nat, en meget god Nat, en god Nat. (*Ud.*)
- (120) Niels Ebbesen: Ah, det Skrog! Bunden er god nok paa ham. Men der ligger for meget Øl oven over den. — Hør nu her, Svoger, velkommen hertil og nok engang: velkommen, du! Jeg sagde forleden Morgen til Gertrud: ”Ove Haase²⁰ glemmer vel ikke, for alt det, han har at staa i, at du er hans eneste Søster?” Kom nu med hjem! for nu skal her slagtes Fjerkræ. Hvad er det, du staar og stirrer paa?

¹⁷*Grev Gerhard*: Gerhard 3. af Holsten (1292-1340). Han regerede fra 1312 i Holsten sammen med fætteren Johan 3. Da kong Christoffer 2. brød sin håndfæstning og begyndte at udskrive store skatter, søgte danske stormænd hjælp hos grev Gerhard til at fordrive ham. Han fordrev i 1326 Christoffer 2. og blev rigsforstander for Valdemar 3., hertug af Slesvig, og efterhånden Danmarks største pantherre. Fik i 1329 Fyn i pant og i 1332 også Jylland efter at have besejret Christoffer. Under et jysk oprør blev han 1340 dræbt i Randers af Niels Ebbesen. Grev Gerhard havde flere tilnavne, og her i stykket bruges også navnene ”den kullede” og ”Grev Gert”. Tilnavnet ”den kullede” betyder skaldet (eller tætklippet). [DSD]

¹⁸*den Skinbarlige*: Kommer af det middelnedertyske ”schinbarlich” (åbenbar, øjensynlig). I forbindelser som ”den skinbarlige satan” dvs. fanden selv. [ODS]

¹⁹*Biskoppen*: Der kan være tale om Biskop Svend fra Århus (fra 1326), som et stykke tid støttede forleningen af Jylland til Grev Gerhard, men som senere skiftede side og i 1343 blev fængslet af Holstenerne. [DSD]

²⁰*Ove Haase*: Navnet fremgår af flere officielle dokumenter, bl.a. hos en ridder i Gåsetofte ved Kalundborg. Den tidligste af optegnelserne er dog fra 1403, så det er aldersmæssigt problematisk, uanset, at antage at skuespillets ”Ove Haase” er identisk med nogen af disse. Dog optræder der en vis Ove Hals i folkevisen om Niels Ebbesen, og nogen mener, at der er tale om Ove Hase, svigerfader til Niels Ebbesens broder Knud. [DRB & ML]

(121) Ove Haase: Hvad er det der?

(122) Niels Ebbesen: Ja, er det ikke storartet! det har Ruth ridset op lige paa en Studs. Bare med en Stump Kul. Og Pigebarnet har aldrig lært noget. Jeg regner ellers ikke med, at nogen af os har særlige Anlæg i nogen Retning, men det her er da ligegodt en Gave.

(123) Haase: Engang imellem undres jeg paa, Niels, om du er saa dum, som du lader til — eller over al Maade forslagen.

21

(124) Niels Ebbesen: Hvad falder?

22

(125) Haase: Nu mangler det bare, at du vil forsikre mig om, du ogsaa vil stille dette Kunstværk op paa aaben Mark.

(126) Niels Ebbesen: Ja, naturligvis. Hvorfor ikke?

(127) Haase: Ved du ikke, hvem der er Herre her i Landet, Mand?

(128) Niels Ebbesen: Herre og Herre! Jeg er ikke vant til, at vi har nogen Herre.

(129) Haase: Saa maa du vænne dig til det nu. Grev Gerhard er brudt op fra Holsten med 10000 Ryttere.

(130) Niels Ebbesen: Naa, ja, hvad saa? Han bryder jo altid op et eller andet Steds hen.

(131) Haase: Hør nu her, Niels! Jeg taler til dig som det, jeg er: en dansk Mand, dansk lige fra min Storetaas Negl og til Kernen af min Sjæl. Du ved saa godt som jeg, hvad vi her i Danmark har været igennem de sidste Aar. Kong Christoffers Styre var een bundløs Uduelighed. Du husker den Aften, jeg kom til dig, vi sad her omtrent paa samme Plet, og du gav mig Ret og var enig med mig i, at Kongen maatte forjages.

(132) Niels Ebbesen: Nej, Svoger Haase, nu husker du fejl. Jeg indrømmede dig mangt og meget af, hvad du sagde. Men da du nævnede Planer om at søge Hjælp hos en fremmed Magt...

(133) Haase: Fremmed Magt! fremmed Magt! Hvor fremmed er Holsten for Danmark? Nuvel, Grev Gerhard hjalp os. Vi slap af med Udueligheden, selv om det kostede Blod ...

(134) Niels Ebbesen: Det skal Gud vide, det gjorde. Jeg brugte mit Sværd en eneste Nat, saa jeg ikke skøtter²³ om at bruge det mer.

(135) Haase: Vi faar ingenting gratis i Verden. Og vi fik bedre Tilstande. Du har ogsaa nydt godt af dem. Men hvad fik Grev Gerhard? Daarlig Løn for sin Redebonhed.²⁴ Nu spanker²⁵ den Kokkylling til Niels Bugge aabenlyst rundt og galer imod ham

²¹*forslagen*: Betyder snu, klog eller udspekuleret. [ODS]

²²*Hvad falder*: Bruges nu kun på jysk og betyder "behage". [ODS]

²³*skøtter*: Betyder i denne sammenhæng at bryde sig om, sætte pris på, ønske. [ODS]

²⁴*Redebonhed*: Betyder "beredvillighed". [ODS]

²⁵*spanker*: Jf. "at spankulere", at gå med lange, stolte, afmålte, stive skridt. [ODS]

paa hver Herregaardsmødding. Vort ulykkelige, splittede og endnu forarmede Land styrer igen mod en Afgrund. Grev Gerhard vilde ikke være den Mand, han er, om han ikke forekom Ulykken. I Spidsen for sine Ryttere med al moderne Udrustning gaar han nu op gennem Jylland. Modstand er aldeles haabløs. Den, der trods al sund Fornuft forsøger det haabløse, lader han sine 40000 Hestehove trampe til blodigt Støv. Men den, der strax slutter sig til ham, skal modtage hans Naade.

(136) Niels Ebbesen: Naa.

(137) Haase: Niels! jeg venter en stor og lykkelig Tid for vort Land. Orden, Fasthed, Styrke, økonomisk Opgang, ærefuld Medvirken til Opbygning af et Storrige. Jeg ikke blot venter det, jeg ved det. For jeg kender Manden. Jeg har lagt min Haand i hans Haands Jerngreb, jeg har set ind i Gløden i hans Øjnes Mørke. Den Mand er uovervindelig. Og selv overvinder han alt. For han er den nye Tid.

(138) Niels Ebbesen: Og nu kommer du altsaa til mig, for at jeg skal erklære: Jeg slutter mig ogsaa til denne — nye Tid?

(139) Haase: Ja, det gør jeg, Niels. Din Gaard er ikke stor, din Æt²⁶ ikke udbredt, du træder aldrig op,²⁷ og dog er der noget ved dig, som gør, at Folk spørger: ”Hvad siger Niels Ebbesen?” Derfor er jeg kommen²⁸ først til dig — og jeg er sikker paa, du ved, hvad Svar du skylder baade dig selv og dit Land.

(140) Niels Ebbesen: For 2 Aftener siden gik Niels Bugge sammen med mig over Markerne og forklarede mig, at jeg skulde gaa med ham, naturligvis ogsaa for Fædrelandets Skyld. Og ved du, hvad jeg svarede ham?

(141) Haase: Jeg kan regne det ud.

(142) Niels Ebbesen: Jeg svarede ham: Niels Bugge, hør, der leger mine Børn nede ved Aaen; og derhenne gaar mine Karle og slaar Aarets første Korn; til den anden Side kan vi se ned gennem Dalen; dèr ligger mine Fæsteres²⁹ smaa Hjem, deres Børn leger ogsaa ved Aaen, og de selv er ogsaa ude at slaa deres første Korn.

Se, Niels, Krig kan betyde saa mange Ting, noget med Ære og Storhed og Nytids Skabelse, det ved jeg nok; men den betyder i hvert Fald, Niels Bugge, sagde jeg, at jeg og mine Fæstere skal have Arme og Ben hugget af og aldrig kommer til at gaa bag Plov eller Le mer, at vore Hjem gaar op i Luer og vore Kvinder og Børn maa løbe over i Skoven og gemme sig blandt Ulvene i Haab om, at de er menneskeligere end Menneskene. Du er ung og synes, jeg er fejj og Forræder. Kald mig det kun. Men alt, hvad der har med Krig at skaffe, skyr jeg og flyr jeg, saalænge jeg bare kan. Præk for mig til Dommedag, giv mig alle gode Grunde! jeg har kun eet Svar: jeg holder mig udenfor.

²⁶Æt: Dels betyder ordet ”den samling af ældre og yngre personer af beslægtede pårørende, som lever samtidig med en”, og dels ”den kæde eller de rækker af efter hinanden levende personer, der nedstammer fra samme person.” [ODS]

²⁷du træder aldrig op: Udtrykket bruges i betydningen ”at vise sig, at træde frem på et sted for en forsamling.” [ODS]

²⁸kommen: Normalt ”kommet”, men ”kommen” bruges ofte på jysk. [ODS]

²⁹Fæsteres: Betegner de bønder, der boede på gårde, hvor herremanden havde livsvarig brugsret til jorden. En, der er fæstet, står i modsætning til en ”selvejer”, dvs. en person, der selv ejer den ejendom, han bebor, eller som her den gård, han driver. [ODS]

- (143) Haase: Du tænker kort, Svoger. Du taler om Hjemmenes Bevarelse; det kan kun ske paa een Maade: ved et fast Styre i Landet.
- (144) Niels Ebbesen: Og altsaa — for at faa dette faste Styre, der kan bevare Hjemmene, skal Hjemmene ødelægges — nej, Svoger Ove, vel er jeg ikke stiv i Hovedregning, men det Stykke, kan jeg se, gaar ikke op.
- (145) Haase: Saa maa jeg gribe Sagen an paa en anden Maade ...
- (146) Niels Ebbesen: Nej, lad nu være med at gribe mere an. Jeg har talt meget længere, end det er min Vane, og trænger til et hjemmebrygget Krus Øl. Følg med ind!
- (147) Haase: Der er ikke noget, der hedder "Udenfor" længere. Jeg rejser ikke fra Gaarden, inden jeg har klart Svar fra dig: er du med ham eller mod ham? Efter alt, hvad jeg har udviklet for dig, regner jeg som sagt med, at Svaret ikke falder dig svært.
- (148) Fru Gertrud: (*er for længe siden traadt ind med mere Tøj, hun hænger til Tørre; da hun er færdig med Ophængningen, begynder hun atter at tage det ned*) Det regner jeg ogsaa med. (*Begge, der slet ikke har set hende, farer sammen.*)
- (149) Niels Ebbesen: Jeg kommer ikke meget i Kirke, den ligger for langt væk, og maaske er Lysten for ringe. Men jeg hørte engang et godt Ord deroppe: Hvo der griber til Sværd, skal omkømmes ved Sværd.

30

- (150) Haase: Det Svar er intet Svar.
- (151) Niels Ebbesen: Jeg har ikke bedre.
- (152) Fru Gertrud: Saa skal jeg svare for min Mand.
- (153) Haase: Nej, Gertrud, det er ikke dig, jeg spørger. Jeg kender dit Sind og kan nok se paa dig, at nu skal Stigbordet³¹ trækkes op. Du skulde huske paa, at ingen var hvassere³² til at laste Kristoffer end du.
- (154) Fru Gertrud: Kristoffer var ringe nok, men han var dansk.
- (155) Haase: Dansk mig her og dansk mig der. Vil du hellere regeres af en Usselryg, blot han er dansk, end af den fødte Hersker, om saa ogsaa han er født en Fods Længde paa den anden Side Grænsen.
- (156) Fru Gertrud: Ja, Ove Haase, jeg vil hellere have det usselt paa Dansk end leve højt som Slave for Fremmede.
- (157) Haase: Er din Kones Ord ogsaa dine, Niels?
- (158) Fru Gertrud: Jeg redte Seng op til dig, strax du kom. Men du skal aldrig sove i nogen af mine Senge mer. Vi har en Køter, der logrer for Ulvene og gnaver Aadslerne, som de levner — den kan ligge i den Seng i Stedet for dig.

³⁰Hvo der griber til Sværd skal omkømmes ved Sværd: Bibelcitater - GT: Matt. 26,52.

³¹Stigbordet: Ordet betegner en lukkeanordning lig en lodret stillet stige af træ eller jern, der kan forskydes og derved regulere gennemstrømningen i fx en sluse eller en grøft. Ordet bruges her overført i den betydning, at Fru Gertrud er parat til at give Niels en ordentlig overhaling, altsaa at lade vandet/talen få frit løb. [ODS]

³²hvassere: Betyder i denne sammenhæng "mere bidsk" eller "hårdere". [ODS]

(159) Haase: Kvindes Vilje Mands Helvede. Saa kan jeg ikke hjælpe jer. — Hr. Vitinghofen!³³ Hallo! Vitinghofen!

(160) Ebbe: (*raaber ned*) Far og Mor, her er kommen saadan en fin og morsom Mand til os.

(161) Vitinghofen: (*frem med Ebbe ved Haanden, han bukker chevaleresk*)

34

(162) Haase: Vitinghofen, holstensk Adelsmand, meget ung, men ogsaa meget taktfuld og vel oplært i Fred som i Krig. Vil gerne opholde sig et Stykke Tid paa jer Gaard for at sætte sig ind i dansk Landbrug.

(163) Niels Ebbesen: (*maaber*)

(164) Fru Gertrud: Vover du — skal vi under Bevogtning? skal vi gøres til Fanger i vor egen Gaard?

(165) Haase: Han er vel anbefalet af selveste Grev Gerhard. Og hør, nu kommer dine Folk fra Arbejde — Gudhjælpemig syngende, efter en lang, travl Dag.

(*Pause, Mænd og Piger kommer syngende en Høstvis; da de ser Herskaberne, stopper de fjalede*³⁵*op.*) Hør her, Karle og Fæstere! Der er Tale om, at nogle forræderiske Herremænd vil gøre Opstand mod deres retmæssige Herre. For at spare jer for Ubehageligheder, hvis disse Rebeller skulde falde over jer for at bemægtige sig jere Vaaben, er det bestemt, at alle Armbrøster, Pile, Spyd, Sværd, Stridsøxer, alt Krigsværk, hvad Art nævnes kan, skal afleveres paa Gaarden til Hr. Vitinghofen her.

(*Bestyrtelse: Jamen... aflevere — — vore Vaaben — ikke engang en Armbrøst, hvis Ulven anfalder os?*)

(166) En gammel Bonde: Er den Besked med jert Minde,³⁶ Husbond?

(167) Niels Ebbesen: Vi maa regne med, at det gaar imod svære Tider. Jeg har den Tro, at hvis vi vil, kan vi hævde os uden Vaaben, maaske bedre end med. Lad det da ske! Lad os lyde. Og ellers passe vort Arbejde og gennem alt, hvad der kommer, blive ved med at være, hvad vi nu engang er.

(168) Fru Gertrud: (*hen for sig*) Hvem kan holde sig frisk i Graven?

³³Hr. Vitinghofen: Navnene Vittinghofen, Vietinghof og Vietinghoff eksisterer, men det ser ikke ud til, at de har haft nogen som helst forbindelse med Niels Ebbesen. Figuren er højst sandsynligt Munks egen opfindelse.

³⁴*chevaleresk*: Fransk ord afledt af "chevalier" (ridder) - altså ridderlig. [ODS]

³⁵*fjalede*: Vist beslægtet med fjollet. I denne sammenhæng: undselig, tilbageholden, bly, forbløffet eller ogsaa enfoldig, tåbelig. [ODS]

³⁶*med jert Minde*: Kommer af det middelnedertyske "minne" - et udtryk fra tysk middelalderdigtning, der betegnede kærlighed (cf. Minnesänger) - som omkring år 1800 blev genoptaget i dansk - og betyder her tilladelse, billigelse, samtykke osv. [ODS]

2. Akt: II.

Høstgilde paa Nørreris. Stjernesvær.

Saa væve vi Vadmel,
^asaa slaa vi det sammen,
 væve Vadmel,
 slaa det sammen,
 lade Skyttelen^b gaa.

^a*Vadmel*: En art groft, hjemmevævet, gråligt klæde, ofte fremstillet af kradsuld, som tidligere var almindeligt brugt til klæder af landbefolkningen, hvorfor det blev symbol paa bonden eller almuemanden. Munk bruger her den danske sangleg "Væve Vadmel", hvori vævning efterlignes. [ODS]

^b*Skyttelen*: Et mindre redskab, der bruges sammen med en væv til at skyde tråden frem og tilbage med. [ODS]

Og der les og leges og spilles, og Faklerne blusser højt i den skønne Aften.

(169) Niels Ebbesen: (*rejser sig fra Bænken*) Ja, Folkens, vi har faaet en god Høst i Aar. Tiderne er jo ikke til at feste i, men Gertrud og jeg mente alligevel, vi gerne vilde sige jer Tak for godt Dagværk.

(170) Den gamle Bonde Troels: Saa raaber vi for Husbond og Madmor: Leve Hr. Niels og Fru Gertrud!
 (*Der bæres Retter rundt: stegt Aal dyppet i Sirup og andet godt. Der stikkes³⁸ bravt til Dunken.*)

(171) Fader Lorents: (*griber fat om en Pige og messer*)

Nu er det nok med den fede Schmaus.

^aNu længes de unge til Skovs, til Skovs.

For Bugen er ikke det hele.

Vi ejer jo ædlere Dele.

^a*Schmaus*: Tysk ord for "et gilde med overdådig mad og drikke" eller simpelthen "lækkerier". På dansk "smovs". [ODS]
 (*Synger*)

³⁷*frisk i Graven*: Formuleringen kan være inspireret af H. A. Brorsons salme "Lader os vor Herre prise" (strofe 11): "Skal man da min krop begrave, Legge mig i jordens vom, Livet jeg igien skal have, Naar du kommer til din dom. Da skal jeg i graven høre Din basunes søde klang, Og med jubel-fryd og sang Lysens engler selskab gjøre, Derfor frisk i graven ned, Glæd dig da, o christenhed!" [ADL]

³⁸*stikkes*: Dagligdags, spøgefuldt udtryk for det at forsyne sig rigeligt med drikkevarer, vin eller øl. [ODS]

For hvis du længes mod himmelsk Lyst,
 forvild dig da ved et Pigebryst.
 Thi Vejen frem til Guds Himmel gild
^aden findes kun ved at fare vild.

^a*gild*: Bruges i forskellige grader af positivitet fra fx "god", "udmærket" til "fortrinlig", "ypperlig", "prægtig" osv. [ODS]
 Det stiger stolt, og det falder brat,
 saa brug Skærsommerens korte Nat,
 at du kan hvile med træt Behag
 i Høvlespaanernes Favnetag.

(Han synes selv, det er morsomt. Men de unge danner Kæde og)

(172) Forsangeren: *(synger Valsevisen)*

Hej, Januar, Februar, Marts og April,
 Maj, Juni og Juli, August — uden Hvil!
 September, Oktober, November
 December — et eneste Il.
^aJa, Aaret det danser igennem vor Vang
 til Blæstens Musik og til Bølgernes Sang,
 og Karlene springer om Pigernes Hals
 og følger den lystige Vals.

^a*Il*: Jf. "at ile": Betegner en hurtig bevægelse (fremad) eller blot skynding, hastværk. [ODS]

Se, der kommer Vinteren stumlende^afrem
 med Fynd og med Klem og med Fynd og med Klem.
 Det fyger, det fyger, det fyger
 om alle de straatakte^bHjem.
 Derinde gaar Plejlen^cpaa Loen^dtil Dans,
 og Jul springer ud under Froststjerner Glans,
 og Karlene flyver om Pigernes Hals
 til Helligtrekongers Vals.

^a*stumlende*: Betegner det "at stavre" eller "at stolpe" afsted. [ODS]

^b*straatakte*: Particiumformen "stråtakt" er det samme som "stråtekt". "At tække" betyder at dække eller beklæde et hustag med rør eller strå. [ODS]

^c*Plejlen*: Betegner et redskab til tærskning af korn. [ODS]

^d*Loen*: Betegner et rum med anlagt gulv i en udbygning, dog i dag nærmest synonymt med lade. [ODS]

Men Vaaren! nu sprænger den Vinterens Skagl
^aog ”skinner” omkap med en Byge af Hagl.
 Det klirrer, det svirrer, det dirrer
 af Fløjt og af Trill og af Kagl.
³⁹Og Bølgerne vaagner og springer i Takt
 for denne Alverden besættende Magt.
 Den Dyd, der — hvor dyrt end — var aldrig tilfals,
 gi’r Køb for et Kild paa sin Hals.

^aSkagl: Betegner et forbindelsesled af reb, læder eller andet mellem et trækdyr og den trukne byrde, oftest en vogn. [ODS]

Fra Gløden af Morgen og Aftens Tagfat,
 fra Morild paa Hav, fra Sct. Hans Orm i Krat
 det lyser, det lyser, det lyser
 Skærsommerens korteste Nat.
 Til Skovballet bærer hun Midsommerkrans
 og er ikke mere sin egen, men hans.
 Fra Taaspids til Aarerne paa hendes Hals
 det Ungpigeblod gaar i Vals.

Saa snapper vi Leen, og saa faar den Stryg,
 den griber om Kornet i fejende Fyg,
 det nejer og svajer og drejer
 sig ind i dens Favnetag myg.
 Men hør nu det Brus gennem Skovenes Top!
 se Blade og Støv hvirvles ned, hvirvles op!
 Det raller og koger i Stormenes Hals
 for Aaret i Dødningevals.

Naar Dansen fik Ende og Tonerne tav,
 og stille vi ligger, hvor Seng de os gav,
 min Else, min Else, min Else,
 kom da paa Besøg i min Grav.
 Vi favner hinanden til Liv og til Sans
 og flyr til, hvor Stjerner gaar evig i Dans.
 Der faar jeg med Kys paa din Mund, paa din Hals
 vor sidste, vor dejligste Vals.

(Alle ud i dansende Kæde.)

³⁹Helligtrekongers Vals: Reference til ”Helligtrekongers-festen” (6. januar), hvor man mindes kongerne eller de tre vise mænd, som omtales i Matthæusevangeliet. Der findes en ”Helligtrekongers-vise”, som blev sunget under en slags folkeligt optog med udklædning og hjemmelavede stjerner - i hvert fald danser gårdens folk i situationen i kæde, mens der synges. [DSD]

- (173) Niels Ebbesen: (*ene tilbage med Gertrud*) Skal vi to ikke ogsaa med over i Skoven?
- (174) Fru Gertrud: Vi er ikke unge nok mer.
- (175) Niels Ebbesen: Snikkesnak! Saalænge Vuggen ikke er stillet paa Loftet, er vi unge nok.
Jeg er saa glad i Aften, Gertrud, glad for den gode Høst, glad for, at Krigen endnu er gaaet uden om os, og glad for, at du gik med til, vi maatte holde Fest. Er du slet ikke i Humøren,⁴⁰ Mor?
- (176) Fru Gertrud: Jo, jeg er. Visst er jeg, Niels. Og saa er det alligevel, som om jeg aldrig rigtig kan blive det mere.
- (177) Niels Ebbesen: Kan du huske, i gamle Dage, naar du holdt meget af mig, saa trak du mig i Ørene, saadan, opad.
- (178) Fru Gertrud: Saadan!
- (179) Niels Ebbesen: Ja! netop! hahaha! Det var vel, for at jeg skulde voxte. Men nu hiver du aldrig mer i dem.
- (180) Fru Gertrud: Saa er det nok, fordi jeg har opgivet Haabet om at se dig større.
- (181) Niels Ebbesen: Kan det ikke nok slaa til, som det er?
- (182) Fru Gertrud: Jo. Det kan det. Det siger vi, det kan. Og der kommer *han*. Lad os saa gaa over og lege som de andre, at her er dog en dejlig Skov, og her er ingen Røvere.⁴¹ (*Ud.*)
- (183) Vitinghofen: (*begynder at fløjte en traurig⁴² Visestump. Da kommer Ebbe og en Søster til ham løbende ud i Maaneskinnet i Natdragt*)
- (184) Ebbe: Tænk, Sidsel hun er rendt med til Kilden.
- (185) Søsteren: Tænk, Vitinghofen, der var slet ingen ved os.
- (186) Vitinghofen: (*med let Accent*) Men løber I her ud i Natten! I vil da forkøle jer!
- (187) Søsteren: Fortæl os en Historie.
- (188) Ebbe: Eller syng os en af dine raske Viser.
- (189) Vitinghofen: Er I tossede, Unger! (*Løfter ham i Hovedet. Sætter dem paa hver sit Knæ og rider Ranke⁴³ med dem.*)

⁴⁰*Humøren*: Jysk fælleskøn-endelse samt atypisk bestemt form. [ODS]

⁴¹*her er dog en dejlig Skov, og her er ingen Røvere*: Verslinje fra sanglegen "at lege røver" (findes i forskellige variationer), hvori fx en af deltagerne er røver og skal fange de andre, som synger. [ODS]

⁴²*traurig*: Tysk adjektiv betydende "sørgelig", "trist". [ODS]

⁴³*rider Ranke*: Gammel sangleg bl.a. med tekst af H. C. Andersen, "Lille Viggo, vil du ride ranke" (1832) med melodi af kapelmester H. S. Paulli, og senere i samme århundrede med tekst af N. U. Krossing og melodi af J. C. Gebauer. Ingen af disse sange ser dog ud til at levere versefødder til Munks rideranke-sang. "Ride ranke": at sidde på en persons knæ og ride ligesom på en hest. [KAL]

Prinsessen sad i højen Slot,
 for Porten laa en Drage.
 Hun længtes ud, hun længtes ud
 i baade Aar og Dage.
 Og mange vilde hende fri,
 en stod og trued længe,
 en prøvede med Bøn til Gud,
 en anden en med Penge.
 Men se, Soldaten, en to tre,
 han frygted ej for Pelsen,
 han skaffed med sit gode Sværd
 den smaa Prinsesse Frelsen.

Og nu skal I til Senge. Nu er jeg Hesten, der galopper ind med Soldaten og Prinsessen. Lad mig saa se, du kan sidde rank som Soldat. (*Tørner mod Ruth og Barnepigen, der snapper Børnene fra ham og piler ind med dem.*)

(190) Vitinghofen: (*stiller sig i Vejen for Ruth*) Jomfru Ruth, hvorfor har Jer Haand ikke fundet min en eneste Gang under Dansen?

(191) Ruth: (*vil undvige*)

(192) Vitinghofen: Hvorfor undgaar I mig altid? er det Jer Mor, der forlanger det af Jer?

(193) Ruth: Hvorfor er I her? hos os?

(194) Vitinghofen: Det er Ordre. Det har jeg intet over at sige. Men min Optræden her — har I noget at klage over, saa beder jeg, sig mig det!

(195) Ruth: Nu vil jeg helst, I lader mig gaa.

(196) Vitinghofen: Ved I, at det var det allersværeste, I kunde bede mig om? I skulde vide, hvor jeg gaar her i min Ensomhed og trænger til at sludre lidt med nogen — med Jer.

(197) Ruth: Men — I er jo vor Fjende, Hr. Vitinghofen?

(198) Vitinghofen: Ja, det er jeg jo. Jeg er jer Fjende. Men kunde jeg ikke alligevel ogsaa godt derfor være jer Ven?

(199) Ruth: Det — det er jeg bange for, jeg ikke forstaar.

(200) Vitinghofen: Herregud, jeg mener, Livet er dog ikke saa kedeligt ligetil. Vel er jeg jer Fjende, men saa ogsaa noget andet, det modsatte. Forstaar I mig? (*Griber efter hende. Hun slaar ham.*) Sl — slaar I mig? Jamen det maa I ogsaa gerne. Den anden Kind ogsaa. Bliv bare ved.

(201) Ruth: (*forskrækket over sig selv*) I tog saa haardt. Jeg mente bare — I skal lade mig gaa.

(202) Vitinghofen: Ja. Saa lader jeg Jer gaa. (*Hun bliver.*) Ved I, det er første Gang, I har rakt mig Haanden? — Det var ogsaa en Maade.

- (203) Ruth: Gjorde det ondt?
- (204) Vitinghofen: Det var mig, der bar mig forkert ad. Jeg giver min Undskyldning. Men jeg var bange for, I vilde gaa. Og jeg *maa* have snakket med Jer. Husk, jeg er Soldat. En Soldat kan ikke være ledig. Hans Liv er Daad.
- (205) Ruth: Daad! Far — jeg — alle vi her vi — hader Krigen.
- (206) Vitinghofen: De største Sejre, Soldaten vinder, er ikke dem, han vinder i Krigen. Maaske han ikke selv altid kan lide Krigen. Han er ung, han er glad, han er forelsket, han vil gerne leve, og maaske allerede i Morgen er han død og kold.
- (207) Ruth: Nej. Nej, I er ikke, Vitinghofen.
- (208) Vitinghofen: Det ved ingen. Det staar skrevet i Stjernerne. Se, hvor de smiler ned til os.
- 44
- (209) Ruth: Gør de? Jeg ved ikke. I Aften er jeg bange for Stjernerne.
- (210) Vitinghofen: Bange for Stjernerne — fy! Hører I ikke, hvad de hvisper: Naar vi skinner ned paa jer, saa er I ikke Holster og Dansker mere, saa er I bare to Mennesker, to Sjæle af Kød og Blod.
- (211) Ruth: Jeg hører det nok. Men naar Stjernerne blegner og Solen skinner i Morgen, er vi Holster og Dansker igen.
- (212) Vitinghofen: Soldaten har ikke Raad til at tænke paa i Morgen. Hans Liv er Bedrift. Han maa bare tænke paa nu, at nu er Livet dejligt, at nu skinner Stjernerne, at nu ligger der en lille Haand i hans, en Drengahaand, der dog er en Piges, den yndigste Piges, han ved.
- (213) Ruth: Vi maa ikke saadan. Det er ikke rigtigt. Og jeg er saa forfærdelig bange.
- (214) Vitinghofen: Det maa du ikke være. Eller ogsaa — jo, det maa du gerne være. For naar du ved, at jeg holder af dig, naar du ved, vi holder af hinanden, det er da nok værd at være lidt bange for. Ikke?
- (215) Ruth: Nej, du maa ikke kysse mig. Ikke — endnu.
- (216) Vitinghofen: Nej, det maa jeg ikke. Og derfor gør jeg det. Bare dine Øjne. Ikke mere end dem. Saa, nu tror jeg først, du fik Syn for mig. Og Øreflipperne, dem maa jeg lige have Lov til, de allerkæreste smaa Øreflipper. Saadan. Nu kan du bare høre mig. Nej, ikke Munden, slet ikke Munden. Men Næsetippen. Kan du lugte mig nu? Og saa de to haarde smaa Drengehænder. Jeg skal kysse Følelse i dem, og kysse igen, til de ikke har Følelse for andet end mig.
- (217) Ruth: Slip mig saa! hører du! slip mig saa!
- (218) Vitinghofen: Saa slipper jeg dig. Bare et Lynkys paa Munden til Slut, nej, lige midt paa Munden. Fra nu af smager hele Verden af mig. Saa har jeg erobret dig. Alle dine

⁴⁴Det staar skrevet i Stjernerne. Se, hvor de smiler ned til os: Muligvis inspireret af N. F. S. Grundtvigs kendte julesalme "Dejlig er den himmel blå" (1810).

5 Sanser. Hele dig selv. Hvorfor ryster du, lille Pige? Du er da ikke bange mere, vel? Du er da ogsaa lykkelig. Ikke?

(219) Ruth: Jeg ved ikke. Det at være saadan bange, mon ikke det er at være lykkelig?

(220) Vitinghofen: Jeg tror det! Lille dejlige Pige! (*Drager hende med sig.*)
(*Niels Ebbesen træder frem fra Skyggen og ser efter dem.*)

(221) Fru Gertrud: Hvem var det, der gik?

(222) Niels Ebbesen: Gik der nogen?

(223) Fru Gertrud: Jeg syntes, det var vor holstenske Gæstevæn med en eller anden Tøjte. At der mellem vore Folk findes et Pigebarn uden Ære i Livet! Jeg skal faa undersøgt Sagen og tage mig hende for i Morgen.

(224) En fremmed Mand: (*ind*) Er Niels Ebbesen her?

(225) Niels Ebbesen: Ja.

(226) Manden: Jeg kommer fra Grev Gerhard. Han er undervejs til din Gaard.

(227) Niels Ebbesen: Her? Kommer Greven her?

(228) Manden: 500 Ryttere er med ham. Hvor er Hr. von Vitinghofen?

(229) Niels Ebbesen: Hvad vil du, Gertrud?

(230) Fru Gertrud: Det faar du at høre.

(231) Manden: (*utaalmodig*) Jeg spurgte om Vitinghofen?

(232) Niels Ebbesen: Jeg ved ikke ret — Hvem lader blæse i Hornet?

(233) Fru Gertrud: Jeg.

(234) Niels Ebbesen: Hvad skal det betyde?

(235) Fru Gertrud: At jeg kalder paa Karlene. At de er her strax. Niels, Niels, hvorfor har du ikke Vindebroen i Orden?

(236) Niels Ebbesen: Fordi, selvom den var i Orden, saa skulde den ikke bruges.

(237) Vitinghofen: Hvad foregaar her?

(238) Fru Gertrud: Ja, hvad foregik der, hvor I kommer fra?

(239) Manden: Vitinghofen! Endelig! her til mig! hurtig!

(240) Fru Gertrud: Niels, jeg har gemt dit Slagsværd. Skal jeg hente dig det?

(241) Niels Ebbesen: Nej.

(242) Fru Gertrud: Vel. Men vil du ikke, vil jeg. Karle og Mænd, Grev Gerhard kommer med 500 Ryttere. Faa fat i alt, hvad der kan bruges som Vaaben: Forke, Leer, Vedøxer, og stil jer her hos os! Alle gifte Kvinder, gaa til jere Hjem. Pigerne bliver hos os i Bryggerset.

(243) Niels Ebbesen: Gertrud, hvad vil du med vore stakkels Folk? Hvad er det for Blodskyld,⁴⁵ du vil tage paa dig? — Hold dog inde med den Blæsen i Hornet der! —

⁴⁵Blodskyld: Det at være skyldig i drab. [ODS]

Denne ynkelige Bevæbning mod Grevens pansrede Ryttere?

I gode Venner, vi kan intet stille op mod en fuldtrustet Hær. Jeg beder jer: sæt de Sager paa Plads.

(244) Fru Gertrud: I gør det ikke.

(245) Den gamle Bonde: Hr. Niels og Fru Gertrud har været os et godt Herskab, stukket Mad til vore Børn og Salve til vore syge og betalt vort Arbejde, hvad det var værd. Jeg tror, ingen her vilde være tilpas med bare at staa og glane, hvis der overgik dem Fortræd.

(246) Folkene: Det er hørt.

(247) Den gamle Bonde: Noget kan vi altid udrette, før de faar Has paa os, og mere kunde vi, havde vi haft vore Sager. Men dem har Husbond jo selv ladet dem løbe med.

(248) En ung Mand: Ned med den kullede!

(249) Folkene: Ja, ja, ned med den kullede!

(250) Vitinghofen: Maa jeg i al Stilfærdighed meddele — — —

(251) Fru Gertrud: I maa tie nu.

(252) Vitinghofen: Jamen jeg vil sige, at — —

(253) Fru Gertrud: (*gør Tegn, Folkene nærmer sig med Forke*)

(254) Vitinghofen: Som I ønsker. Saa tier jeg.

(255) Niels Ebbesen: I Guds Navn da, lad det saa komme, som det maa.

(*De venter. Hestetramp høres, Fakler svinges. Karlens Øjne hviler paa Gertrud, der staar urokkelig. Saa raaber*)

(256) En Tordenstemme: Grev Gerhard den Store af Holsten.

(*Og frem bærer fire Sygepassere en vaklende Baare.*)

(257) Vitinghofen: Maaske jeg nu maa tale. Grunden til, at Greven kommer her midt om Natten, er, at han paa Rejsen blev pludselig syg, overfaldet af en indvendig Blødning.

(258) Ove Haase: (*træder frem foran Baaren*) Greven er bevidstløs. Greven ligger for Døden. Skaf ham en Seng, skaf Ro.

(259) Folkene: Dødsseng? en Seng! den kullede er død!

(260) Fru Gertrud: (*vakler*)

(261) Niels Ebbesen: (*aander op*) Gudsketak at — Tak, I gode Mænd, Tak, mine Karle. Jeg er glad, vi blev sparet for, hvad der er mig bittert imod.

Grev Gerhard skal faa al den Pleje, vi evner at yde. Jeg selv kan ikke tage mig af ham. Jeg forlader strax Gaarden og tager med Hustru og Børn til min Udflyttergaard. Jeg beder dig, min Svoger, betragte Nørreris som din, saa længe Greven er syg, og skaffe ham al behørig Pasning. Enhver gaa rolig til sit.

3. Akt: III.

Skummel Stue I Udflyttergaarden. Børnene leger. Fru Gertrud sidder ved et Haandarbejde, Ruth ligesaa.

- (262) Ebbe: Men det forstaar I, det tager jeg ingen Hensyn til. Jeg hugger Sporerne i Siden paa min fnysende Stridshingst og jager den frem, saa den skummer.
- (263) De smaa: Og hvad saa?
- (264) Ebbe: Saa kan alle se, at jeg er en Ridder lige saa flot som Hr. Vitinghofen. (*Ruth hurtigt ud.*) Nu samler jeg alle stolte Riddere om mig, for nu gælder det om hele Jordens Erobring.
- (265) Niels Ebbesen: (*er traadt ind*) Og naar du er færdig med hele Jordens Erobring, hvad saa mer?
- (266) Ebbe: Er *du* her?
- (267) Niels Ebbesen: Men jeg vilde meget hellere erobre Mosen derhjemme fra Mosehexen. Jeg vilde dyrke hele Draget⁴⁶ op og bygge mange smaa Gaarde og se mange glade Folk hænge i der, hvor der nu bare er surt og dødt.
- (268) Ebbe: Naa ja. En kan vel ogsaa blive træt af at grave Tørvegrøfter. — Men vi kan selvfølgelig ogsaa lege med Klodserne. Kom saa, I smaa, ind til os selv.
- (269) Niels Ebbesen: Ebbe! Forstaar du, Dreng, naar jeg taler ordentlig til dig, saa taler du ordentlig til mig. Husk det! (*Giver ham en Ørefigen. Drengen ser trodsigt paa ham. Gaar.*)
Ja, Gertrud, nu længes jeg for Resten hjem igen til Nørreris. Nu er Karlene begyndt at saa derhjemme.
- (270) Fru Gertrud: Ja.
- (271) Niels Ebbesen: Ak ja. Ja.
- (272) Fru Gertrud: (*samler sit Stramaj⁴⁷ og gaar*)
- (273) Niels Ebbesen: Ja. Det er vel Sengetid snart. Ak ja.
- (274) Ruth: (*ind efter sit Haandarbejde*)
- (275) Niels Ebbesen: Hør engang her, Ruth!
- (276) Ruth: Ja, Far. Nej, jeg kan ikke. Nej! (*Ud.*)
- (277) Niels Ebbesen: (*vil efter hende, men sætter sig og ser ud i Mørket*)

⁴⁶Draget: Vist egentlig en landtange, der er så smal, at både kan trækkes (drages) over den. [ODS]

⁴⁷Stramaj: Betegner oftest et åbent, groft stof, især af bomuld, der er vævet med regelmæssige firkantede huller og navnlig anvendes til broderi. [ODS]

- (278) Ruth: (*igen ind, rolig*) Vilde du mig noget?
- (279) Niels Ebbesen: Ruth, tænker du stadig paa ham?
- (280) Ruth: Paa — paa hvem? Nej.
- (281) Niels Ebbesen: Kunde du stadig tænke dig at blive hans Kone?
- (282) Ruth: Far, hvorfor spørger du? hvorfor gør du noget, du ikke maa?
- (283) Niels Ebbesen: Hvis jeg endda vidste, at du blev lykkelig med ham, saa — skønt der var det, jeg hellere vilde — Men nu tror jeg ikke paa nogen Lykke mellem jer to.
- (284) Ruth: Lykke! aah, Far! tror du ikke nok — hvis man bare rigtig holder af hinanden, betyder det saa saa meget, om man ikke er født lige sammesteds paa Jorden?
- (285) Niels Ebbesen: (*sidder lidt, saa skriger han*) Hvad vil du, dine Sønner skal være? Mænd bag Ploven eller Mænd, der gaar ud til Mord?
- (286) Ruth: Men Far dog!
- (287) Niels Ebbesen: (*meget flov*) Du skal faa Lov, Ruth. Jeg vil tale med din Mor.
- (288) Ruth: Jeg vil ikke have Lov. Og du skal ikke tale med Mor. Jeg vil slet ikke — aah, jeg ved ikke, hvad jeg vil. For vi Mennesker er bare Fisk i et Net. Og hvad kan det nytte at tale med Mor? Hvordan er det, Mor er blevet. Hun gaar og sætter sine Øjne baade paa dig og mig. Hun forlanger noget af os, vi slet ikke er født til, slet ikke har Evner til. Du skal gøre, jeg ved ikke, hvad hun tænker sig, og være Helt, jeg skal give Afkald og være Helgeninde og Martyr⁴⁸. Hvad er hun selv? hvad gør hun selv? Gaar og er sur og — — —
- (289) Niels Ebbesen: Stille. Jeg vil ikke høre noget ondt om Mor. Gaa saa ud og hent hende! — Fars Pige! (*Hun ud.*)
- (290) Fru Gertrud: (*ind*) Det lyder højtideligt. Du vil *tale* med mig!
- (291) Niels Ebbesen: Se, Gertrud, se, hvor den skyder, den Rose, du plantede ind. Den lover et Rosenvæld til Sommer, skønt den er flyttet et galt Sted hen.
- (292) Fru Gertrud: (*skubber Planten i Gulvet*)
- (293) Niels Ebbesen: Hvad gør du?
- (294) Fru Gertrud: Anders sidder i Køkkenet og fortæller, at Skanderborg har overgivet sig uden Kamp.
- (295) Niels Ebbesen: Har Skanderborg! Ja.
- (296) Fru Gertrud: Saa usle er vi Danske nu, at skønt Greven selv ligger syg og magtesløs, frygter vi denne halvdøde Mands Navn saadan, at hans Tropper kan gaa rundt og erobre Landet bare ved Løfter og Trusler. (*Sparker til Blomsten.*) Nej, mine Roser skal ikke bære Blomster for Holsterne. Og Barnet — Barnet herinde, engang imellem

⁴⁸*Martyr*: Græsk ord (oprindelig betydning: vidne), som betegner en kirkelig eller religiøs person, der for sin religiøse overbevisning udsættes for pinsler eller en pinefuld død. Ordet anvendes dog især om de kristne, som led døden under kristenforfølgelserne i 100-tallet e.Kr. [DSD]

har jeg Lyst til at gøre det samme ved *det*. Hvad skal jeg føde Børn til de Fremmede for?

(297) Niels Ebbesen: (*tager hende haardt i Armen*) Sæt dig ned. Og vær rolig. Det forlanger jeg. Har jeg sveget dig, Gertrud, siden du er kommet til at se dig saa led paa mig? Har jeg sveget dig paa et eller andet Punkt — og maaske jeg har — saa beder jeg dig om Tilgivelse.

(298) Fru Gertrud: Niels, du har ikke sveget mig. Det er mig selv — det er min egen Skyld. Jeg ved det godt. Du kan ikke gøre for, du ikke er den, jeg digtede dig til at ... — Jeg var jo saa forelsket — i dit krøllede Haar, dit friske, rødmossede Ansigt, din brede Krop; jeg mente, du var en ... Jeg vidste ikke, du saadan var ... Meget talende var du ikke, og naar du sad hen, saa troede jeg, det var Bedrifter, du planlagde ...

(299) Niels Ebbesen: — og ikke, at det var Forædlingen af en Svinerace, jeg spekulerede paa. Ja, jeg forstaar nok, jeg har skuffet dig, Gertrud. Det er ikke saa rart for mig at høre; men det er vel strengere for dig, kan jeg tænke.

(300) Fru Gertrud: Skal vi ikke tie med dether! Det er dog for latterligt at flyde hen i Sukke over sin egen Skæbne, i det Øjeblik selve Landet ligger paa Dødslejet.

(301) Niels Ebbesen: Gør det da det?

(302) Fru Gertrud: Jeg fik Brev fra Niels Bugges Mor i Gaar.

(303) Niels Ebbesen: Hun skrev da ikke —?

(304) Fru Gertrud: Hun skrev mest om sine Frugttræer og sine Høns. Men saa stod der en Efterskrift: Min Søn er stadig ved godt Mod trods Grevens Bedring. Men om Natten kan jeg høre gennem Væggen han ligger og stønner: ”Vi bliver dem aldrig ledig. Vi bliver dem aldrig ledig.”

(305) Niels Ebbesen: Det gør mig ondt at høre, det gør mig meget ondt. Men Niels Bugge har ikke lært Sejghed af Livet endnu. Han tager fejl.

(306) Fru Gertrud: Hvad bygger du den Tro paa?

(307) Niels Ebbesen: Gertrud, aldrig har vi Bønder som i Aar lagt Mærke til, at Lærkerne synger.

(308) Fru Gertrud: Saa er det maaske Lærkerne, der skal synge Holsterne ud af Landet?

(309) Niels Ebbesen: Ja, jeg tror, Lærkerne skal synge og Bønderne skal pløje Holsterne ud af Landet. Jeg tror det, og Gud hjælpe mig til at blive ved med at tro det.

(310) Fru Gertrud: Niels — jeg kunde — aah!

(311) Niels Ebbesen: Men Gertrud da!

(312) Fru Gertrud: Hvor kan du —! ptøj! Her gaar du selv og ser, hvordan disse Holsterne med deres nye Taktik, Ridderlighed og Spøgefuldhed, der hvor de ikke behøver Brutaliteten, vinder Indpas paa Steder, hvor man aldrig havde troet det muligt. Du gaar og ser, at endog vore egne Børn slatner⁴⁹ af de fremmedes Gift ...

⁴⁹*slatner*: Blive slap (slatten). [ODS]

- (313) Niels Ebbesen: Tys! der er nogen her. Jeg hører Skridt.
- (314) Fru Gertrud: Ja, lad der komme, hvem der vil.
- (315) Fader Lorents: (*ind*) Ah, her er Lys og Varme. Natten er slimet og raa.
- (316) Fru Gertrud: Hvad er det? Er I syg, Fader Lorents?
- (317) Lorents: Det er jeg. Jeg lider af den eneste Sygdom, der kan bide paa mig, og den bider sjældent, men saa ogsaa helt ind til Rygmarven.
- (318) Niels Ebbesen: Hvad er det for en Sygdom?
- (319) Lorents: At jeg er ædru.
- (320) Fru Gertrud: Jeg skal fly Jer et Krus varmt Øl herind. (*Ud.*)
- (321) Lorents: Kan *I* skaffe det, saa kan *jeg* drikke det. Vær viss paa det!
- (322) Niels Ebbesen: Hvor ser I dog elendig ud!
- (323) Lorents: Bi⁵⁰! bi! naar Øllet er nede, saa er jeg oppe igen. — Og den store Gøgeunge er fløjet ud af jer lille Rede i Dag!
- (324) Niels Ebbesen: Hvad siger I?
- (325) Lorents: I ved det ikke? Har Vitinghofen ikke været her endnu?
- (326) Niels Ebbesen: Har Greven forladt Nørreris?
- (327) Lorents: Vent lidt! Lad mig varme mig lidt. Jeg kan ikke tale. Halsen er frosset til paa mig. Ah, der er Øllet. Ah! Ah! Ah! nu kommer det! Nu skal I faa novum ex Africa. Narrata refero.⁵¹ Jo, ser I, i Forgaars strax efter Messen...
- (328) Niels Ebbesen: Ho!
- (329) Lorents: Gudfrygtig er han som bare Fanden. Le ikke af *det*. Det er Storforbrydere altid. De har saa grov en Byrde af Misgerninger, at ingen Menneskeryg kan bære den. Derfor anskaffer de sig en Gud at læsse den paa. Skaal!
- (330) Niels Ebbesen: Jeg vil sætte Pris paa, om I uden al Fabuleren vil berette mig, hvad der er sket.
- (331) Lorents: Sket? Ingenting. Bare det, at hvis nogen i Dag tilbyder mig Danmarks Rige for en Toskilling, saa svarer jeg: ”Skidt! jeg giver 1/2.” Og saa har jeg endda forkøbt mig.
- (332) Niels Ebbesen: Hvor er han da nu?
- (333) Lorents: I Randers, min kære, og rask nok til, at i næste Uge begynder han Felttoget, Sygdommen afbrød ham i. Danmark inddeles i to Kategorier, den, der bliver en rygende Askehob, og den, der slikker hans Rumpe.
- (334) Niels Ebbesen: Det er dog sagt mig, at flere af hans Lejetropper er stukket af under hans Sygdom.

⁵⁰Bi: Ældre ord eller dialektalt for ”at vente”. [ODS]

⁵¹novum ex Africa. Narrata refero: Munk kombinerer her to latinske udtryk: 1) ”semper novum ex Africa” - der er altid noget nyt fra Afrika. 2) ”narrata refero” - jeg beretter kun, hvad jeg har fået fortalt.

- (335) Lorents: Tropper kan han skaffe sig, saa mange han vil.
- (336) Niels Ebbesen: Hvordan?
- (337) Lorents: Ja, nu f. Ex. alt vaabenført Mandskab fra Nørreris er beordret at møde i Randers. Det tæller altsammen, ikke sandt? Her er nok faldet en Blomst paa Gulvet.
- (338) Niels Ebbesen: At møde — mine Folk — hvad skal de der?
- (339) Lorents: Ja, kan han skaffe Kyllingesteg og Jordbær saa tidligt paa Aaret, saa skal de vel sagtens trakteres med det. Han er jo saadan en naadig og gæstmild Natur.
- (340) Niels Ebbesen: Hvad er det for Ulykkesbudskaber, I vælter ud over mig?
- (341) Lorents: Ulykke — naa ja. Tak I jer Gud, at I ikke selv skal møde i Randers!
- (342) Niels Ebbesen: Ja, det er jo i hvert Fald et Lyspunkt. Men mine Folk derhjemme — kan han tænke paa at indrullere dem i sin Hær? Kan han tænke paa at tvinge dem til at bære Vaaben paa deres egne? — Nej. Nej!
- (343) Lorents: Hvad vil I?
- (344) Niels Ebbesen: Jeg maa hjem og tale med dem. Jeg maa ride strax.
- (345) Lorents: Det vil jeg meget fraraade Jer.
- (346) Niels Ebbesen: Hvad skal det sige?
- (347) Lorents: De er vrede paa Jer, Niels Ebbesen.
- (348) Niels Ebbesen: Vrede? Paa mig?
- (349) Lorents: Fordi I har frataget dem deres Vaaben.
- (350) Niels Ebbesen: Hvad skulde de med Vaaben? Lade sig hugge ned til ingen Nytte?
- (351) Lorents: Nu skal de til Randers og lade sig hugge ned til Nytte for Greven.
- (352) Niels Ebbesen: Jamen, hvad gør de, hvad siger de, hvad vil de?
- (353) Lorents: Jeg har været hos dem og prøvet at trøste dem. De tør ikke andet end lystre. De ved, at de færreste kommer tilbage, og de, der kommer tilbage, mangler Lemmer og Ansigt og Sjæl. Vrag og Ulve er Landets Fremtid. Ja, det er en interessant Tid, vi lever i. Der sker da noget. Man keder sig i hvert Fald ikke.
- (354) Niels Ebbesen: Hvad er I for et Menneske? hvorfor sidder I der ved Ilden og hygger Jer ved at remse al den Elendighed op?
- (355) Lorents: Kan I ikke lide, jeg savler lidt Slim paa Jer, Hr. Niels? Synes I, I er bedre værd? Saadant et Mandfolk som Jer har Vorherre skabt til en Stridshandske, og saa har I selv lavet Jer om til en Vante. Al jer Palaver⁵² om Fred. I har været saa fredsæl,⁵³ at jeg tit har tænkt: den Mand har Englefjer paa Hjernen. Nu ser I selv, at med Jer Skikkelighed har I forraadt alt det, I just vilde frede om, og bragt os derhen, hvor I nødigst vilde.

⁵²Palaver: Nedsættende i betydningen vidtløftig eller indholdsløs og tåbelig snak. [ODS]

⁵³fredsæl: Betegner en person, som lever i landefred og nyder fredens velsignelser. [ODS]

(356) Niels Ebbesen: Kunde *jeg* have slaaet Grev Gerhard?

(357) Lorents: Nej, men I kunde give et Exempel. Naar een Mand rejser sig, saa rejser flere sig. Til sidst staar de alle op. Lad ham rykke frem mod Ribe og indtage Ribe, med svære Tab gaa til Kolding og kæmpe sig Staden til, trænge sig frem til Skanderborg, lægge sig foran Aarhus og blodigt storme den, slæbe sig op til Randers og ogsaa naa derind — saa har han forblødt sig, færdig, skovl Jord paa *ham!* Ikke I, men Jert Exempel kunde have besejret den Onde. Men det har Fanden, har det, og derfor er det, jeg spytter paa Jer.

(358) Niels Ebbesen: Har *I* Raad til at spytte?

(359) Lorents: Hvad kender I til mig? tror I, jeg har en vaagen Time i Døgnet, jeg ikke spytter paa mig selv? over at jeg ikke forlængst har krænget denne sorte Narredragt af mig og i Stedet er trukket i ærlig Rustning. — — Jeg var ung Præst, da Gerhard første Gang gik op gennem Jylland. Hvor jeg kom, laa Børn døde af Sult og Forladthed, kravlende Kvinder nedtrampet af Heste, vrælende og bandende lemlæstede Mænd. Og alle disse Ofre forgæves. Uretten gik fra Sejr til Sejr. Jeg skulde rundt med Hostien⁵⁴ og Trøstens Ord om Guds Kærlighed. Gud! Kærlighed! — Jeg var ung og hudløs, hvordan skulde jeg holde ud? Jo, for Satan var ogsaa til i andet end Mord og Brand. Han gemte sig i Ølankrene og kom rislende ud som en Kilde med Fred og Glemsel. Men de andre Præster saa ondt til mig, og Biskoppen truede mig, disse renlivede Sandhedstjenere, der krøb for den Onde ”Eders Naade”, ”Eders Naade”! og talte med dobbelte Tunger. Og naar jeg stod for Alteret, frygtede jeg for Retten af den Gud, jeg kun havde set fra Vransen, frygtede i min egen Synd og i min Kirkes Nedværdigelse.

En Aften, jeg vendte mig om — hvem saa jeg dernede i min Landsbykirke? der sad Han selv med sin Stab paa forreste Bænk. Og med eet fyldte Guds Aand mig. Jeg rankede mig foran Alteret, saa godt jeg kunde det, paa mine slatne Ben, med min øllede Vom. Jeg følte, at nu, i dette Nu, var jeg, Fyldebukken, midt mellem alle Landets dydige Præster ene værdig til at staa i Guds Tempel. Saa tog jeg til Orde, og tordnende ned i Kirken raabte jeg alle Guds Forbandelser over den, der med Løgn og Blod ophøjer sig selv og forarger de Smaa og gør sig selv til Gud. Jeg rystede mine knyttede Næver og raabte: ”Over ham, Spotteren, Gudsforagteren, den evige Straf og Vrede.”

Saa vaklede jeg om bag Alteret og ventede paa rystende Ben. Men stærk i Aanden. Lykkelig. Mit Liv havde faaet Mening. For denne ene halve Times Skyld var jeg undfanget⁵⁵ i snavset Lyst, født af begærlig Armod, uddannet i Aandløshed og Nonsens og slæbt gennem Uhumskhed og Kval. Jeg hørte hans Skridt, han nøjedes ikke

⁵⁴*Hostien*: Kommer af det latinske ord ”hostia” (offer), men bruges især i den romersk-katolske kirke, oftest i betydningen et nadverbrød (lille, rund, tynd skive af usyret hvedebrød ogsaa kaldet en oblat). Brødet eller hostien bliver via nadveren således symbol på Jesu tilgivelse og frelse. [ODS]

⁵⁵*undfanget i snavset Lyst...født af...uddannet i...og slæbt...*: Fader Lorents’ levnedbeskrivelse låner sprogligt og stilistisk fra Trosbekendelsen.

med at sende Krigsfolk om efter mig, han kom selv, og jeg følte et Smil om min Mund. Saa stod han der, satte sine ulmende Øjne paa mig og sagde: ”Han taler godt; det var opbyggeligt igen at høre Sandheden have sit fulde Mæle.” Og nikkede og gik.

Og der stod jeg. Saa mægtig er altsaa Løgneren, at selv Sandheden har den Raad til at skulderklappe og lade løbe frit omkring.

(360) Niels Ebbesen: Og hvad saa?

(361) Lorents: Saa ikke mere. Saa var der lybsk Øl og Tøse igen.

(362) Niels Ebbesen: I siger, I har engang oplevet, vi gjorde Modstand. Og da saa I kun Djævelen omkring Jer.

(363) Lorents: Da saa jeg ham i Ulveskind. Nu ser jeg ham i Faareklæder. Lige prægtig uimodstaaelig. Nuvelde — Djævelens Skaal.

(364) Niels Ebbesen: I talte til ham! I talte til ham. Men talte I rigtigt til ham?

(365) Lorents: Nej. For jeg talte med Tungen her. Og der er kun een Tunge, hvis Sprog han forstaar. Og det er Sværdets. Og det er for sent nu. Gud naade os arme, det er i al Evighed blevet for sent.

(366) Niels Ebbesen: Jeg tror ikke...

(367) Lorents: Hvad tror I ikke?

(368) Niels Ebbesen: Jeg tror ikke, jeg lader mine Folk rejse til Randers.

(369) Lorents: Haha, naa ikke! *hvor* lader I dem saa rejse hen?

(370) Niels Ebbesen: Jeg — jeg tager selv derind.

(371) Lorents: I?

(372) Niels Ebbesen: *Jeg vil prøve at tale med ham.*

(373) Lorents: Jasaa! Hahaha!

(374) Niels Ebbesen: Og hvis I har Ret — hvis det viser sig, at han slet ikke forstaar —
—

(375) Lorents: (*hans Latter dør, da han ser paa Manden*) Hvad — hvad saa?

(376) Niels Ebbesen: (*ser til Siden*)

(377) Lorents: Menneske, hvad er det, I tænker paa?

(378) Niels Ebbesen: (*svarer ikke*)

(379) Lorents: (*tørre den kolde Sved af Panden*)

(380) Niels Ebbesen: Ja.

(381) Lorents: Niels Ebbesen, saadan noget lader sig ikke gøre mer. Det var bare i det gamle Testamente — — i gamle Røverbøger. Nej, nej! Og hvordan vil I gøre det? Han tager ikke imod Jer. Bevæbnet lukker han Jer aldrig ind.

(382) Niels Ebbesen: Ja.

(383) Lorents: Hr. Niels, før I beslutter det, beder jeg Jer at betænke — — —

- (384) Niels Ebbesen: Jeg *har* besluttet det.
- (385) Lorents: Jasaa. Ja. Jasaa.
- (386) Niels Ebbesen: Man gaar jo og venter, Frugten skal falde ned af sig selv. Og nu han blev syg, nu tænkte jeg — — — men det varer for længe med at vente og vente. Nu faar vi ryste Træet. — Hvad er det? Spøger det her?
(*Døren er gledet op. Som et Tog af Skygger kommer hans Folk ind fra Mørket. Nogle Kvinder er med, ingen græder og ingen taler. Heller ikke Niels Ebbesen ved noget at sige. Der opstaar en Stilhed af Fortvivlelse og Smerte.*)
- (387) Den gamle Bonde: (*træder endelig frem*) Ja, Hr. Niels, vi vilde bare — vi kommer bare for at — —
(*Gaar i Staa. Da begynder et Par Kvinder at hulke og kærtegne deres Mænd.*)
- (388) En Karl: (*træder resolut frem*) Farvel, Husbond.
- (389) Niels Ebbesen: Dreng, hør her! Tag hjem og bliv i jere Huse i Nat. Jeg rider selv til Greven.
- (390) Folkene: Til Greven? Husbond? Alene?
- (391) Den gamle: Har han sendt Bud efter dig?
- (392) Niels Ebbesen: Nej, Troels, jeg kommer ubuden.
- (393) Karlen: Saa følger vi Husbond.
- (394) Niels Ebbesen: Nej, nej!
- (395) Raab: Vi følger Husbond alle Mand.
- (396) Den gamle: Men vi har jo ingen Vaaben.
- (397) Lorents: Ingen Vaaben! Hvad er det med Troels? Saa fed en Løgn af saa maver en Gump!⁵⁶ Kan du huske Lugen bag Alteret i Foldby Kirke?
- (398) Den gamle: Der hvor I gemmer Jert lybske Øl?
- (399) Lorents: Rigtigt. Der er mine Ølankre. Og bag ved dem er der Øxer og Spyd og Sværd, saa mange I vil.
- (400) Alle: Vaaben! Vaaben! Leve Lorents! Leve Fader Lorents, leve grimme, tykke, gode Lorents!
- (401) Fru Gertrud: (*ind*) Hvad er det for Stimmel⁵⁷ og Raab?
- (402) Niels Ebbesen: Gaa ind, Gertrud! her er ikke Sted for en Kvinde nu. Siden!⁵⁸ Siden!
- (403) Fru Gertrud: (*ser forundret paa ham, — ud*)
- (404) Niels Ebbesen: Dreng, kun den, der har Hu⁵⁹ for Færden, maa følge!

⁵⁶Gump: Betegner levende væseners bagdel, bag (ende). [ODS]

⁵⁷Stimmel: Betegner en talrig, myldrede, tæt sammenpakket flok, skare, vrimmel - i dette tilfælde mennesker, altså folkemængde. [ODS]

⁵⁸Siden: Udtrykker her et efterfølgende (senere) tidspunkt eller tidsrum. [ODS]

⁵⁹Hu: "Hu" betegner sind eller tanker - jf. "hukommelse". "At have hu for" betyder at have tanke for, at tænke på. [ODS]

- (405) Den gamle: Alle, der vil med Husbond, gaar et Skridt frem. (*Alle frem.*)
- (406) Niels Ebbesen: Som I vil da! Godt! Saa af Sted! Vi samles ved Foldby Kirke. (*Folkene hurtigt ud.*)
- (407) Lorents: Niels, jeg vil med.
- (408) Niels Ebbesen: Nej!
- (409) Lorents: Du skal give mig Lov.
- (410) Niels Ebbesen: Nej, du skal blive her. Du skal finde paa et eller andet at sige til Gertrud. Hun maa ikke vide noget, for mange Tings Skyld, før det er uundgaaeligt. Og skulde det falde saadan og saadan ud med mig, saa skal du hilse hende og sige, at fra jeg saa hende første Gang og til sidste, var hun mig kær. Saa skal du kysse Børnene fra mig et for et og sige til dem, at deres Fader gjorde det for — ja, du kan sige: Danmarks Skyld, det maa undskylde mig, hvis det var forkert. Og saa skal du hilse Aaen og Engen, de brogede Kvier med de fromme Øjne, Hestene med de fromme Munde og alle — naa, det maa være nok. Du skal hilse det hele — ja.
- (411) Lorents: Er du bange, Niels?
- (412) Niels Ebbesen: Ja, jeg er bange.
- (413) Lorents: For at dø?
- (414) Niels Ebbesen: Det ogsaa. Og bange for, det er forkert, det, jeg gør, og bange for, jeg ikke faar gjort det. Ja, jeg er bange.
- (415) Lorents: (*gemmer Øjnene*) Jeg har Hostien hos mig.
- (416) Niels Ebbesen: Hvad betyder det at gaa til Alters?
- (417) Lorents: Det ved jeg ikke. Det er der ingen, der ved. Det er en Hemmelighed, lad os kalde den, at Kristus besøger vort Hjerte.
- (418) Niels Ebbesen: Men Kristus var jo ingen Voldsgerningens Mand?
- (419) Lorents: Nej, først lider han og tier. Siden kommer han som Dommer med Retfærdighedens Sværd i sin Haand.
- (420) Niels Ebbesen: Og hvornaar kommer han?
- (421) Lorents: Hvergang Maalet er fuldt.
- (422) Niels Ebbesen: Fører han selv Sværdet?
- (423) Lorents: Nej.
- (424) Niels Ebbesen: Hvem gør det da?
- (425) Lorents: Den, han rækker det til.
- (426) Niels Ebbesen: Hvem rækker han det til?
- (427) Lorents: Syndfri er ingen. Men han rækker det til den enfoldige og rene af Hjertet.
- (428) Niels Ebbesen: Tror du selv paa den hellige Nadver, Lorents?
- (429) Lorents: Jeg! Jeg tror paa Kvindfolk og Druk. Hvad kommer det den Sag ved?

- (430) Niels Ebbesen: Om Forladelse! jeg skulde ikke have spurgt. Saa tilgiv mig da, Bror Lorents, tilgiv mig alle mine Synder, dem, jeg har begaaet, dem, jeg skal begaa. Og ræk mig saa det Hellige uden Ord. (*Knæler. Lorents rækker ham Hostien.*)
- (431) Lorents: Er du bange endnu, Niels?
- (432) Niels Ebbesen: Nu kan jeg, hvad jeg skal. Levvel. (*Ud.*)
- (433) Lorents: (*løber op og ned, slider i Kjolen*) For Djævelen ogsaa! for Djævelen da! (*Kaster sig pludselig ned.*) Værdige Guds Mor, vær hos ham, der han rider! Retfærdige Guds Søn, trød ham nær, naar det gælder. — — —
- (434) Vitinghofen: Undskyld, fromme Fader, at jeg forstyrrer Jer i Bønnen! Jeg troede, det var Jer, der red forbi mig i Mørket og ikke svarede paa mit Raab. Hvor skulde Hr. Niels hen paa den Tid og med den Fart?
- (435) Lorents: Ja! se-e! han-n — —
- (436) Vitinghofen: Hurtigt! Og ingen Udflugter! det er Alvor, dette her.
- (437) Lorents: Ss! ikke saa højt! Fru Gertrud maa ikke vide det.
- (438) Vitinghofen: Umuligt. Niels Ebbesen ikke saa meget som snyder Næse uden at skrifte det for sin Hustru først. Hvor skulde han hen? Er det Niels Bugge, det gælder?
- (439) Lorents: Kan I bevare en Hemmelighed?
- (440) Vitinghofen: Skynd Jer nu?
- (441) Lorents: Jo, ser I — ss — ser I, han er redet ad Silkeborg til, sydpaa, sydpaa, der har han nemlig — ja, hvem skulde tro det, men det er det, jeg altid har sagt: Sku aldrig Hanen paa Kammen;⁶⁰ de, der ingen Kam har, er de allerværste — altsaa: Dydsmønsteret og Ægtefælleexemplariet Niels Ebbesen har i Silkeborg alt ved den blanke Sø 4 Børn med en Frille,⁶¹ der venter (*uanstændige Gebærder*)⁶² det femte i Nat.
- (442) Vitinghofen: I vurderer Situationen fejl, Fader Lorents, og det maa man bøde for. Det er ikke Skænkestue her, men Valplads.⁶³ — Steinisch! sæt Huset under Bevogtning! lad ingen herind til os! Franz, Kunz! bind ham! Skruerne paa!
- (443) Lorents: Binde mig? Er I fra Samling? Ved I ikke, jeg er en gejstlig Mand? (*Saa er han væltet om paa Gulvet og har Tommelskruer paa.*)
- (444) Vitinghofen: Altsaa, Fader Lorents, hvor agter Niels Ebbesen sig hen?
- (445) Lorents: Saa længe I distraherer mig med de Fingertutter, kan jeg ikke samle Tankerne til ordentlig Besked.
- (446) Vitinghofen: Drej haardt og hurtigt!

⁶⁰*Sku aldrig Hanen paa Kammen*: Legende omskrivning af ordsproget "man skal ikke skue hunden på hårene".

⁶¹*Frille*: Forældet ord, som betegner en kvinde, der lever med en mand uden at være gift med ham, en elskerinde. [ODS]

⁶²*Gebærder*: Bruges især om bevægelser, minespil, fagter, der udtrykker ens væsen eller sindstilstand. [ODS]

⁶³*Valplads*: Fra tysk "Walplatz", et sted, hvor et slag eller en kamp udkæmpes. [ODS]

- (447) Lorents: Au!
- (448) Vitinghofen: Naa?
- (449) Lorents: Jeg ved det ikke.
- (450) Vitinghofen: Drej.
- (451) Lorents: Au, au.
- (452) Vitinghofen: Naa?
- (453) Lorents: Jeg ved det ikke.
- (454) Vitinghofen: Igen.
- (455) Lorents: Au — au! Aah!
- (456) Vitinghofen: Altsaa?
- (457) Lorents: Jeg ved — ved det ikke.
- (458) Vitinghofen: Engang til. Dobbelt rundt.
- (459) Lorents: Aah, nej, nej!
- (460) Vitinghofen: Nu ved I det?
- (461) Lorents: Nej, nej, jeg siger Jer, jeg ved det ikke.
- (462) Vitinghofen: Sværg ved den treenige Gud, at du ikke ved det.
- (463) Lorents: Jeg sværger ved den treenige Gud —
- (464) Vitinghofen: At du ikke ved det.
- (465) Lorents: At jeg ikke ved det.
- (466) Vitinghofen: Sværg ved din Sjæls evige Salighed.
- (467) Lorents: Jeg sværger ved min Sjæls Salighed.
- (468) Vitinghofen: Sværg, at du ønsker dig Helvedes Pine, hvis du ved det.
- (469) Kunz: Han er besvimet, Herre.
- (470) Vitinghofen: Saa stænk Draaber paa ham. Vi *maa* have Sandheden frem. Jeg tør ikke andet.
- (471) Kunz: Nu har vi ham tilbage.
- (472) Vitinghofen: Drej saa.
- (473) Lorents: Aah! Jeg — ved — det — ikke — jeg — ved — det — ikke — ikke — ikke — ikke — —
- (474) Ruth: (*bryder ind i Kamp med en Soldat*) Hvad er det, der sker herinde? Fader Lorents, Fader Lorents!
- (475) Vitinghofen: Løs ham!
- (476) Ruth: Og dig — dig har jeg tilbedt. Og du har fortalt mig, at Krigerens Liv er Daad og Bedrift.
- (477) Vitinghofen: Ruth, du forstaar ikke. Maaske staar min Herres Liv paa Spil. — I Krigen gælder andre Maal end ellers.

- (478) Ruth: En Helt troede jeg du var — og saa ser jeg, du er en Rakkerhund.
64
- (479) Vitinghofen: Af Sted! Vi prøver til Randers! Og kommer jeg først, og træffer jeg ham paa Stimandsfærd⁶⁵der, saa — (*Ud.*)
- (480) Ruth: Fader Lorents! lille Fader Lorents dog!
(*Hun kysser de lemlæstede Hænder.*)
- (481) Lorents: Saa du, han var herinde?
- (482) Ruth: Ja, men nu er han væk, redet langt væk. I skal ikke være bange mer.
- (483) Lorents: Det var anden Gang i mit Liv, i mit usle, mislykkede Liv. Aah, sikke en Lykke og Ære!

4. Akt: IV.

Dyb Nat.

En sovendes Vejrdrag, haarde Stød, som om en ubøjelig Vilje erobrer Livet ved hvert nyt Aandefang.

- (484) En Tjener: (*ind med Lys*) Herre!
- (485) Grev Gert: Nej!
- (486) En Tjener: Det er Messetid, Herre.
- (487) Gert: Ja. Ja. Jeg er vaagen.
(*Han rejser sig, en utidig, gabende, endnu efter Sygdommen noget sammenfalden Mand; han sidder paa Sengekanten og kradser de haarede, tynde Ben.*)
Sent blev det, før man faldt i Søvn. Denne Hesteklapren i Gaderne, nu man atter var vant til landlig Fred! Sagen skal undersøges.
(*En Tjener hjælper ham i Tøjet. Saa bæres Husalteret ind, omgivet af Præster og Riddere, blandt disse Ove Haase og Ryttergeneral von Döbelin. Grev Gert knæler paa det bare Gulv. Præsterne synger et latinsk Vers. Altret bæres atter ud. Alle vil følge, bukkende for Grev Gert, men ved en 3-4 Herrer slaar han op med Haanden, og de venter saa.*)
Sprang han ikke over i Bønnen?
- (488) Bispen: Nej, Eders Naade, vi bevarede nøjagtig det foreskrevne Ritual.
- (489) Gert: Naa saa! den forekom mig vel kort. Man skal ikke snyde Gud. Alle andre. Men ikke ham. — v. Döbelin!

⁶⁴*Rakkerhund*: Ordet ”rakker” bruges i dag oftest som en nedsættende, foragtende betegnelse, et skældsord. En rakker var bl.a. en person som udførte renovationsarbejde eller fungerede som bødlens medhjælper. [ODS]

⁶⁵*Stimandsfærd*: Kommer af det oldnordiske ”Stigamaðr” (jf. Sti-rov) – altså en person, der opholder sig i skove og ødemarker og plyndrer vejfarende. [ODS]

- (490) Generalen: Eders Naade!
- (491) Gert: Jeg har hørt Ridt paa Gaden efter Midnat. Mener ogsaa at have hørt Kvindehyl. Sagen skal undersøges.
- (492) Generalen: Skal ske, Eders Naade!
- (493) Gert: Hængning.
- (494) Generalen: Javel, Eders Naade!
- (495) Gert: Der skal være Stilhed, der hvor jeg er.
- (496) Generalen: Selvsagt, Eders Naade.
- (497) Ove Haase: Flytningen er bekommet Eders Naade vel?
- (498) Gert: Jeg er fuldkommen rask. Det var der ingen her, der troede, mine kære Mænd. Jo, en. Jeg selv. Jeg var ikke færdig med mit Arbejde. Derfor vidste jeg, det var umuligt, jeg kunde dø.
Og hvad er saa mit Arbejde? Jeg skal sige jer det. At grundlægge et Rige paa Barmhertighed, Retfærdighed og Fred. Jeg er den barmhjertige, for jeg gør Ende paa det, der ikke duer. Jeg er den retfærdige, for jeg tilkender den Stærke Sejren. Jeg er selve Freden, for den er kun mulig, hvor een hersker og alle adlyder stumt og blindt. (*Herrerne bukker.*)
- (499) Fangefogeden: (*ind*) Passer det Eders Naade nu?
- (500) Gert: Ja, før ham ind.
I Herrer, det er Niels Bugge. Vi gav ham frit Lejde, og han kom. Saa stor en Dumhed gør man ikke gratis. Jeg har i Aftes truffet Beslutning om hans Skæbne. General v. Döbelin, vil I meddele ham den!
- (501) Generalen: Et Æreshverv, Eders Naade.
- (502) Ove Haase: Truffet Beslutning? Vil det sige —? I vil — I vil...?
- (503) Gert: Ja.
- (504) Ove Haase: Eders Naade, han er Landets fornemste Æt.
- (505) Gert: Netop derfor. Dette Folk af Svæklinge vover ikke at byde mig aaben Trods. Men tie og vende mig om ikke Ryg, saa dog Skulder... Jeg skal lære dem bedre Skik. Naar jeg knækker den ene Nakke, bøjer jeg Hundreder.
- (506) Ove Haase: Og alligevel, Eders Naade...
- (507) Gert: Alligevel, Ove Haase? — Aha! en Tanke! I kan meddele ham hans Dom.
- (508) Ove Haase: Jeg?
- (509) Gert: Netop. Det vil være af ganske særlig Virkning. Ved Daggry vil det ske. For Præst er der sørget. Mere er der ikke. Vis saa Jer Troskab, Hr. Haase. (*Sætter sig.*)
- (510) Ove Haase: Som Eders Naade befaler.
- (511) Niels Bugge: (*føres ind*)
- (512) Ove Haase: Niels Bugge, det er mig paalagt — det er ordnet saadan, at har I noget at melde Hans Naade, er det Jer tilladt at forelægge det gennem mig.

- (513) Niels Bugge: Jeg kom her i Tillid til jert Lejde. Jeg har intet at sige Jer, saa længe jeg staar bundet af jere Løgne om mine Haandlede.
- (514) Ove Haase: I har ikke Raad til store Ord. Jer Færd har medført de alvorligste Følger for vort Folk og Land. I har rejst rundt og lagt Gift for den Mand, der er vort Riges eneste Frelse. Den Død, I har villet over ham, den henter I nu Jer selv med Rette.
- (515) Niels Bugge: Den Død! hvad mener I? Død?
- (516) Ove Haase: Det er mig overgivet at forkynde Jer — at I skal — at der er truffet — at nu til Morgen —
- (517) Niels Bugge: Vil I —? Vil I —? Herre Greve, nej. I gav mig frit Lejde. Jeg er ung. Ogsaa jeg har et Kald at røgte. Livet! Livet! I kan ikke tage Livet fra mig. Husk, hvor ung jeg er. Jeg har ikke haft det endnu.
- (518) Ove Haase: Der er sørget for Præst til Jert Skriftemaal.
- (519) Niels Bugge: Til mit Skriftemaal? hvad har jeg at skrifte? Og dog — jo, min Synd og mit Folks: at vi tror for godt; at vi tøver for længe. Var det gaaet, som jeg vilde, stod jeg foran Jer med andet Jern i mine Hænder end Jeres Lænker her.
- (520) Gert: (*gør en utaalmodig Gestus*)
- (521) Niels Bugge: Ove Haase, I er i Slægt med Niels Ebbesen. Der var en Hilsen til En, som jeg gerne vilde... Nej, fy, ingen Hilsen med Jer! I boltrer Jer i jert Fædrelands Skam. I er blevet stor af dets Ulykke. Der staar Stank af Aadsel ud fra Jer. Snart gnaver I ogsaa i mit.
- (522) Gert: Før Hr. Niels Bugge ud!
- (523) Niels Bugge: Jeg behøver ikke at føres. *Skal* jeg dø, *kan* jeg. Det er bare saa tungt — jeg føler det som ikke blot min Død, men hele mit Folks. Nej, nej. Jeg vil tro paa et Under. Jeg fik ikke tjent mit Land, som jeg vilde, med mit Liv. Maaske kan jeg det nu med min Død.
(*Gaar. General von Döbelin følger efter.*)
- (524) Gert: Det styrker mig, dette her. Af Mænds Blod skal Mænd leve. Jeg føler mig ung igen. Et Opvæld af skjulte Kræfter gennem Legem og Sjæl. Daad ligger foran mig. Erobring paa Erobring. Verden skal skringe i Krampe og vakle i Blod, til den stille lægger sig lydig i mine Hænder. — — Hvad er det for en forvorpen⁶⁶Uro paa Gaden? Stilhed dernede som i en Grav.
- (525) En Stemme: (*nedefra*) Der er ridende Bud til Eders Naade.
- (526) Gert: Hvem er det?
- (527) En anden Stemme: (*nedefra*) Jeg melder, at eders Tropper er rykket ind i Ribe, og at Kolding er brændt.

⁶⁶*forvorpen*: Jf. højtysk ”verworfen”: forkastet. Betyder egentlig forkastet af Gud, men betegner i bredere forstand en ond, moralsk fordærvet person. [ODS]

- (528) Gert: Ser vi det! Gode Nyheder! Kom herop, brave Mand! Luk ham ind. Der ser I, I Herrer, alting følger sig for mig. Farer vi haardt nok frem, naar vi Sverrig før Høst. Det er godt. Det er udmærket godt. — Hvem er I?
- (529) Niels Ebbesen: (*ind med 2 Mand*) Jeg er Niels Ebbesen, Man vilde ikke lade mig ind. Jeg beder Jer undskylde, at jeg benyttede mig af en Spøg.
- (530) Gert: Aha! saa du er Niels Ebbesen. Jeg ved, hvad du kommer for. For Almisse,⁶⁷ for at tigge dig dine Folk fri. Jeg svarer dig: de skal stilles paa de farligste Poster; ikke en skal slippe levende hjem; du skal leve og se; ene af den Grund hænger jeg dig ikke i Galgen. For ellers —
- (531) Niels Ebbesen: Hr. Greve, Tyve og Skælme kan I — —
- (532) Gert: Jeg er ikke vant til at afbrydes. Ser du, Niels Ebbesen, du er i mine Øjne Mønsteret paa dit Folk. I beherskes af denne svinske Tankegang, at alting kan gaa af sig selv. I vil klare jer ved at gaa udenom, ved at holde jer udenfor, I afskyr Kamp for det store, men er lystne nok til Kiv i det smaa, uden Sammenhold, uden Alvor, madkære, selvglade — intet Folk i Verden er mere modsat mig og mit. I har duet engang, men det var bespotteligt, om I af den Grund fik Lov at beholde det skønne Land, I forlængst har vist jer uværdige til. Nævn mig een virkelig Vilje, peg paa een dristig Daad. Nej; I er forbi. Gud har lagt det i mine Hænder at kaste jer Grav.
- (533) Niels Ebbesen: (*stønnende af Vrede*) Med hvad Ret gør I, en Fremmed, Jer til Dommer over vort Folk?
- (534) Gert: Med den Ret, at jeg har betvunget jer. Den, der sejrer, har Ret.
- (535) Niels Ebbesen: Nuvel — I bad om en dristig Daad ...
- (536) Gert: Og det er den, du dukker op for at vise mig! Jo, jeg saa nok, da du tren⁶⁸ind, hvordan den onde Samvittighed i dine Faareøjne skelede hen til mit Hovedgårde, hvor de har fortalt dig, mit Sværd har sin Plads. Mig, Grev Gerhard af Holsten, mig, i hvem Gud bor, vilde du, Niels Ebbesen Dansker, liste dig op og give Døden. Haa, jeg maa le. Se saa her! her sidder jeg vaabenløs, kun i Natdragt, og der er mit Sværd, saa tag det, tag det, tag det, vis os din Daad.
- (537) Niels Ebbesen: (*trækker et kort Slagsværd frem fra Kappen*) Jeg behøver ikke at laane. Jeg har mit eget!
- (538) Gert: Hvad er det? Har jeg ikke forbudt —? Hvordan kommer en Mand med Vaaben herind? Ud med ham!
- (539) Haase: Niels, skynd dig herfra!
- (540) Niels Ebbesen: Bland dig ikke i vor Sag, Ove. Vi er i Slægt, du og jeg.
- (541) Haase: (*griber Gerts Sværd*) Men han er min Herre. (*Anfalder ham.*)
- (542) Niels Ebbesen: (*værger for sig*) Saa gaa da din Herres Vej. (*Hugger ham ned.*) Herhid, mine Karle! for nu maa det ske.

⁶⁷Almisse: En barmhjertighedsgave eller -handling. [ODS]

⁶⁸tren: Præteritum af det olddanske "trine", som i bred forstand betyder "at træde". [ODS]

- (543) Præster og Riddere: De er flere. Til Vaaben! Til Flugt! (*Alle ud.*)
- (544) Gert: (*har søgt at gribe Sværdet fra den døde Haase; det mislykkes*) Niels Ebbesen! Man kan ikke —! Det er Stimandsvis. Du baader⁶⁹ ikke din Sag ved det. For dig selv bliver det Stejle⁷⁰ og Hjul.
- (545) Niels Ebbesen: (*gaar frem imod ham*)
- (546) Gert: Se ikke paa mig med de Ulveøjne. Der kan mægles. Lad Niels Bugge mægle imellem os. Betænk, jeg er fremmed og syg og værgeløs. Med hvad Ret — — —
- (547) Niels Ebbesen: (*løfter Sværdet*) Retten har den, der sejrer.
- (548) Vitinghofen: Jeg kommer. Eders Naade, hold ud. Nu er jeg her.
- (549) Gert: Vitinghofen! Gud være lovet. Stik ham! bagfra! stik!
(*Niels Ebbesens Mænd hugger Vitinghofen ned.*)
Niels Ebbesen, jeg rejser fra Danmark i Morgen.
- (550) Niels Ebbesen: Nej, I faar undskylde mig, men — I rejser fra Danmark nu.
- (551) En af Niels Ebbesens Karle: Husbond, de lader Trommerne gaa.
- (552) En anden: Men Trappen er endnu fri.
- (553) Niels Ebbesen: Ja, ja, jeg kommer, jeg kommer.
(*De river ham med sig ud.*)
- (554) Gert: Det var bare en Rift. Det betyder ikke. Tak, Herre! jeg vidste, du skærmer mig. Hvorfor bliver her saa mørkt? Hvorfor kommer ingen til Hjælp?
Ikke ene i Mørket.
Hjælp! hjælp! hjælp!
Bare en Rift. Hahaha, den Nar! tro, han kan udslette mig! Mig kan ingen dræbe. Jeg er evig — evig som Mørket — dette Mørke, jeg synker i...

5. Akt: V.

Det lysner.

Men endnu er det mørkt. I Taagen høres Vaabenklirren og Hestetramp.

- (555) Raab: Danskerne er efter os! flygt, flygt! Jamen de er kun en Haandfuld. Snak, der var Tusindvis! flygt! flygt! (*Der bliver lidt efter lidt Stilhed.*)
- (556) Ruth: Mor, lad os sætte os lidt og hvile. Du kan ikke længere.
- (557) Fru Gertrud: Jeg? hvad betyder jeg. Jo værre det gaar mig, des bedre. Jeg vil videre. Jeg vil finde ham.

⁶⁹*baader*: Samme ord som "batte", betyder at bringe fordel, gavn, nytte eller hjælp. [ODS]

⁷⁰*Stejle*: Her: den pæl (sammen med hjulet på toppen), der benyttedes til afstraffelse og henrettelse ved radbrækning, jf. "dømt til hjul og stejle". [ODS]

- (558) Lorents: Vi aner jo ikke mer, hvor vi er i denne taagede Nat. Maaske vi fjerner os fra ham. Lad os standse og vente paa Morgen.
- (559) Fru Gertrud: Jeg har ventet hele mit Liv. Nu kan jeg ikke mer med den Venten. Videre! Videre! Finde hans Lig, før de skænder det.
- (560) Ruth: Ti stille, Mor. Jeg kan ikke taale at høre dig sige det. Far er ikke død. Hvor ved du det fra?
- (561) Fru Gertrud: Han og hans Haandfuld Bønder mod Greven og hele hans Hær! Afsind! Afsind! Og Skylden er min. Det er mig, der har ægget og tirret ham. Aah, om jeg kunde finde hans Lig, bare bede hans Lig om Tilgivelse.
- (562) Ruth: Far er ikke død. Han maa ikke være det. Hvis Vitinghofen er naaet frem, hvis det er ham, der har gjort det, jeg mister Forstanden af Sorg og af Skam.
- (563) Lorents: Stands nu med den Jamren. Niels Ebbesen er ikke død.
- (564) Fru Gertrud: Hvor ved I det fra? I lyver jo.
- (565) Lorents: Og selvom han er, saa burde I kvæle jer Sorg i Stolthed. Han faldt jo paa Ærens Mark.
- (566) Fru Gertrud: Begynder nu ogsaa I med Fraser?
- 71
- (567) Lorents: Vel gør jeg ej. Men hvad vil I, jeg skal trøste Jer med? Er det ikke Jer, der altid selv har sagt...
- (568) Fru Gertrud: Jeg ved ikke mere, hvad jeg altid har sagt. Jeg ved bare, at ... at der ikke er den Ting i Verden, jeg ikke vilde give for at have ham hos mig igen.
- (569) Lorents: Vilde I ogsaa give — Danmark?
- (570) Fru Gertrud: Spørg mig ikke! spørg mig ikke.
- (571) Lorents: Jeg mener: *fik* han nu øvet sin Daad, om den bagefter kostede han Livet, vilde I saa have den ugjort?
- (572) Fru Gertrud: I maa ikke spørge mig. Jeg skammer mig over mig selv. Har jeg svigtet dig i Livet, Niels, svigter jeg dig saa ogsaa i Døden — for det er jo rigtigt, som du har gjort — og kunde man dø engang til, og du spurgte mig: ”Gertrud, skal jeg ride?” jeg vilde svare dig: ”Ja, Niels, du skal ride,” og slaa mine Arme om dig og holde dig fast, saa du ikke fik Lov.
- (573) Ruth: Hvad gør vi, Fader Lorents? Mor kan ikke holde sig oppe mer.
- (574) Lorents: Hvad gør vi? hvad kan jeg med disse fordømte Hænder? Der ligger et Hus derovre, støt Jer til mig, Fru Gertrud, lad os se at komme i Hus.
- (575) Ruth: Mor, tag om mig. Jeg skal prøve at gøre mig stærk. Aah, Herre, Gud i det høje, lad ham, den anden, lad ham være død. Men Far! Far! Far! Jeg slides i Stykker herinde, Fader Lorents, slides itu.

⁷¹Fraser: Bruges oftest synonymt med floskel, en tom, højtravende talemåde. [ODS]

- (576) Lorents: Hvad rager jeres Sorg mig, lille Jomfru? I er ung og bliver gift og kan kalde jer Søn for Niels. Men jer stakkels Mor her... (*De gaar ind i Huset.*)
- (577) Niels Ebbesen: (*kommer ridende. Han lader sig dødtræt glide ned af Hesten. Et Øjeblik staar han som uden Tanker, saa trækker han sit Sværd og ser paa det. Og pludselig bøjer han sig og tørrer det ilfærdigt i Græsset*)
- (578) Lorents: (*kommer ud af Huset*) Niels Ebbesen? Er det et Syn? Du er i Live!
- (579) Niels Ebbesen: (*ser fjernt paa ham*)
- (580) Lorents: Du — — opgav det?
- (581) Niels Ebbesen: Hans Blod var rødt som mit eget Blod.
- (582) Lorents: Hvis Blod var rødt? Har du gjort det? Han er død? Den kullede er død? Gertrud, Gertrud! Ruth! Hører I! Jyder, Fynboer, Sællænder⁷², Skaaninger! kom her, hør nyt! den kullede Greve er ikke mere. Danmark er fri for ham, huhuhuhu, Danmark er fri!
- (583) Fru Gertrud: Niels! Niels! er det virkelig dig? din Haand, din levende Haand mellem mine?
- (584) Ruth: Far! Far! Er det sandt? har du gjort det?
- (585) Niels Ebbesen: Ja, jeg har gjort det. Der er Blod paa mit ærlige Sværd. En Plet paa mit Skjold og paa Danmarks.
- (586) Fru Gertrud: Niels, at du lever! at jeg har dig igen!
- (587) Lorents: Hør nu, Niels Ebbesen! om jeg begriber... Jo, gu' gør jeg saa: Du har hverken faaet vaadt eller tørt. Det er hele Sagen. Tag nu her i mit Bælte, nej deromme, tag saa og drik! Hej, Kælling derinde, har du Mad i Huset?
- (588) Konen i Huset: (*frem i Døren*) Det eneste, jeg har, er to Smaa brød til mine Børn. Men er det Sanden,⁷³ Niels Ebbesen, te⁷⁴ du har vejet⁷⁵ den kullede, skal du mi-syv⁷⁶ ha' det ene.
- (589) Lorents: Hører du det, Mand! Begynder du snart at forstaa? Du har øvet en Daad, der gør dig Dus med gamle Biskop Absalon.⁷⁷ Og saa sidder du der, som om al Verdens Brøde⁷⁸ laa paa din Ryg.
- (590) Niels Ebbesen: Jeg hugg⁷⁹ ham ned uden Kamp.

⁷²Sællænder: Skulle formentlig være "Sjællænder".

⁷³Sanden: Betyder sandhed. [ODS]

⁷⁴te: Jysk form af "at". [ODS]

⁷⁵vejet: Ordet betyder "fældet i kamp", "dræbt". [ODS]

⁷⁶misyv: Ordet er en sammentrækning af "min syv", som er beslægtet med "minsandten" (ældre nydansk) og muligvis brugt dialektalt. [ODS]

⁷⁷Biskop Absalon: Biskop Absalon (1128-1201) var en politisk indflydelsesrig, dansk ærkebiskop og fosterbror til Valdemar 1. (den Store) og bror til Esbern Snare. Absalon var af den magtfulde Hvide-slægt, hans forældre var Asser Rig og Inge Eriksdatter, og hans farfar var Skjalm Hvide. [DSD]

⁷⁸Brøde: Betegner en handling, hvorved man forser sig alvorligt, en overtrædelse eller skyld. [ODS]

⁷⁹hugg: En ældre, stærk bøjningsform af verbet "huggede". [ODS]

- (591) Lorents: Gud straffe dig for din syndige Retskaffenhed. Hugg ham ned uden Kamp!! Der er Krig her i Landet. Han har ført Krigen ind over os. Der er ikke den Forbrydelse, han ikke har sluppet løs. Hans Dom var fældet deroppe. Du har fuldbyrdet den. — Er *du* ked af det, saa trøst dig med, at i Dag er der Glæde i Himlen over, at Jorden igen har en Djævel mindre.
- (592) Konen: Der har du Brødet, Niels Ebbesen.
(*Solen staar op. Folk begynder at strømme til rundtomfra: Der sidder han. Det er ham, der har gjort det. Det er vor Niels Ebbesen.*)
- (593) Niels Bugge: (*kommer sprængende ind paa sin røde Hingst*) Ruth, se din Far! han har frelst mit Liv. Han har frelst vort Folks.
Hører I det, I Jyder! Nu ligger Vej foran os. Stenet og blodig bliver den, men nu fik vi Mod til at gaa.
Du har fældet vor Fjende. Langt mere end det: du har givet os Troen tilbage.
Saa før os da! før os, nu og igennem Aarhundreder. Hver gang Danmark synker, saa kom og løft os op igen.
- (594) Raab: Ja ja. Niels Ebbesen, vis os Vejen! Hvor trang den end er, vi vil gaa den sammen med dig!
- (595) Niels Ebbesen: (*rejser sig fra Grøftekanten*) Landsmænd!
Der skal komme en stor Fredens Dag engang — den tror jeg paa og vil jeg tro paa — da vi og vor Nabo lever Side om Side hinanden til Gavn. Derfor skal begge vore to Folk bestaa. Og derfor lover jeg jer, at jeg ikke vender hjem til min Plov og mine Børn — — (*Han standser og ser paa*)
- (596) Fru Gertrud: (*der griber sig til Hjertet. Saa smiler hun til ham og nikker*) Ja, Niels.
- (597) Niels Ebbesen: — — før vi har jaget alle dem, der vil vor Undergang ned over Grænsen eller ned under Jorden, hvor de nu helst selv vil. For frie maa vi være for at leve.
- (598) Den gamle Bonde Troels: For denne Dag vil Danmark takke Gud til alle Tider. *Han* lønne dig, Niels Ebbesen. Vi kan ikke.
- (599) Niels Ebbesen: (*tager sin Hustru ind til sig*) Jeg har faaet Løn nok, Troels, den bedste af alle, at mine Børn kan voxe op og være Danske.